

૨૯૯૯ નીતિ *

છંદ અથવા

૨૯૯૯ કુણીયા કવિત.

વ્યાસ વલ્લભરામ સુરજરામના

ખનાયેલા

વ્યાસ પરભાતમ સુરજરામે

છપાવી પ્રસિધ્ધ કર્યા.

આમદાવાદમાં

પાનકોરને નાકે અચ્યાજમાલારની હવેલીમાં

“સનશર બાહાદુર” છાપખાનામાં

સનાઈભાઈ રાયચંદ છાપી.

સંવત ૧૯૩૯-સને ૧૯૮૩

કિંમત રૂ૦-૮-૦

૧૯૬૮

વલ્લભ નીતિ *

છંદ ચછપા

કુંડળીયા કવિત.

વ્યાસ વલ્લભરામ સુરજરામના

ખનાવેલા

વ્યાસ પરસોતમ સુરજરામ

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યા.

મામદાવાદમાં

પાનકૌરને નાકે ખચ્યાજમાદારની હવેલીમાં

“ સમશોર બાહાદુર ” છાપખાનામાં

સવાઈભાઈ રાયચંદ છાપી.

સંવત ૧૯૩૯—સને ૧૮૮૩

કિંમત રૂ૦-૮-૦

૧૬૬૮

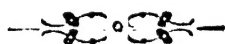
નોટીસ.

આ પુસ્તક પ્રસીદ્ધ કરવાનો હેતુ કર્તાએ રાખેલો છે તે સંન ૧૮૬૭ ના આક્ટ ૨૫) તથા સંન ૧૮૪૭ ના આક્ટ ૨૦) મુજબ રજીસ્ટર કરાવેલું છે, માટે જે કોઈ અમારી રજ સીવાય છાપશે અથવા છપાવશે તથા અ પુસ્તક અમારી સહી તથા શીક્ષા વિનાનું વેચાથી લેશે તથા કોઈ રીતે રાખશે તે ચોરીનું ગણી બનતો ધસાવ કરવામાં આવશે.

પ્રસ્તાવના.

આ પુસ્તકમાં છંદ, છપા, કુંડળીયા, કવિત વીગેરે છે. મેથી સસારરૂઢી સમજવાનું અથવા વરતવાનું ચોગ્ય જ્ઞાત પ્રાપ્ત થસે. તથા જગતમાં યસ મળી છેવટ મોક્ષ પ્રાપ્ત થશે સારણકે આ પુસ્તકમાં નીતી સમંધી તથા મનને આંશુંદ ઉપજે તેવી બીનાનું વીવેચન કરવામાં આવ્યું છે. વળી આ ચોપડીના માહીતગાર માણસ કોઈના ગાંજ્યો જશે નહી તેમ કોઈના એરામાં આવશે નહી. કેમકે વેદમાં જે ચાર પુર્સારથો રહ્યાં છે. તે ચારે પુર્સારથોની નીતીએ વરતવાની બધી બીના છે. ૧) પુર્સારથ. ૨) જીનાસા. ૩) નીતી. ૪) દયા. ૫) પ્રાક્રમ. આ ચારે પુર્સારથોના અર્થ. ૧) જીનાસા એટલે સર્વે રીતી જાણવી. જુઓ સર્વે રીતી જાણીચેતો ચોરીની તથા જર કર્મની પણ જાણવી જોઈએ, એમ અનીતી થાય છે. માટે ૨) પુર્સારથ. નીતી કહી છે. એટલે નીતીમાં રહીને જે રીત જણાય તે જાણવી એમ ૩) પુર્સારથની નીતી રાખીએ તો કોઈ માણસ વગર ગુનેગાર કાંશી ચઢતો હોય ત્યાં નીતી રાખીને જુકુ બોલીચે નહી તો તે બીન ગુને મરે છે તેને છોડાવા પેરવી કરી નહી તો તેણે દયા રાખી ગણાય નહી માટે ત્યાં ૪) પુર્સારથ દયા રાખવી. જુઓ ૫) (પુર્સારથ દયા રાખીએ તો ચાર ઘરમાં ચોરી કરવા આવ્યા હોય, તે વેળા એમ જાણીએ કે બુધ પાડીશું તો આ ચાર કેદમાં જશે. એ રી દયા લાવીએ તો તમામ મીલકત લેઈ જાય. ને આપણે બીજા માગતા થઈએ. માટે ત્યાં ૫) પુર્સારથ પ્રાક્રમ કહ્યું

છે. તે ૪) પુરુષારથ પ્રાક્રમ એટલે ચોર તથા હરકોઈ અનીતીના ભરેલો પુરુસ તેને પ્રાક્રમ ખતાવવું એટલે તેની નબળી દેવ ભુલાવી દેવી તેનું પાપ વેદ સાહસમાં લખતા નથી, એવાં ચાર પ્રકારના પુરુષારથની સ્થિતિ આ ચોપડીમાં છે. વળી સામા માણસના બોલવા ઉપરથી તથા તેના આચરણ ઉપરથી આ માણસ કેવી નીતીનું છે તે સ્પષ્ટ જાણાઈ આવશે. એવી ઘણી ઉપયોગી બાબતોના આ લઘુ ગ્રંથનો સરવે વીવેકોચ્ચાચે લાભ લેવો જરૂર છે.

આ પુસ્તક મળવાની જગો

અમદાવાદમાં રાયપર પખાસીની પોળમાં વ્યાસ વલ્લભરામ સુરજરામને ઘેરથી, તથા રતનપોળમાં મારવાડી સોની રાજ્જરામ વસ્તીરામની દુકાનેથી તથા ચોપડીચોના ઢોંપારીઓની પાસેથી મળશે. પરદેસથી મંગાવનારે એક આનો ટપાલ ખરચ વધુ મોકલશે દસ ચોપડી મંગાવનારને દસ્તુર મુજબ એક ચોપડી વધુ મોકલવામાં આવશે. નાટપેટ કાગળ લીધામાં આવશે નહીં. તથા ઉધારે આપવામાં આવશે નહીં.

સહી વ્યાવળ

અનુક્રમણિકા.

અંક

પૃષ્ઠ.

વિનંતી વિશે.

૧	સમરી સારદા માત.	૧
૨	ગુણી દેશ ગુજરાત.	૧

માયાપોતે રામજી.

૩	પુત્રીઓને લાડ	૧
૪	નારી સાસરવાસ.	૨
૫	ધીક જનેતા જોડુ	૨
૬	સાસરવાસથી નાર.	૨
૭	કાં પુત્રી કે પુત્ર.	૩

સ્ત્રીના ચરીત્ર વિશે.

૮	રાંડ રહી કરે વાત.	૩
૯	કરે રડાય તે નાર.	૩
૧૦	મુમત પકડે નાર.	૪
૧૧	રહે ન રોકી નાર.	૪
૧૨	નારી તાણે લાજ	૪
૧૩	જુડા બોલી નાર	૫
૧૪	લાજ વગરની નાર	૫
૧૫	ચતુરાનુ ચરીત્ર	૫
૧૬	મરોને નખળી નાર	૬
૧૭	નાથ ઉપર કો હાથ	૬
૧૮	કામની સેવે કંથ	૬
૧૯	કંથ હોય કદરૂપ	૭

૨૦	સંખાણુ સાસુ હોય	૭
૨૧	વહુ કરે વીરોધ	૭
૨૨	નારી ચક્ષવે ચક્ષણુ	૮
૨૩	ચાલે નારનુ ચક્ષણુ	૮
૨૪	વામાને વશ થાય	૮
૨૫	વશ બનવાથી લોક	૯
૨૬	મારે માને નાર	૯

હુડ્ડેને શીખ

૨૭	અબજાને દે દુખ	૯
૨૮	વ્રધ થઈ વરે નાર	૧૦
૨૯	વળે ન નારનું અગ...	૧૦
૩૦	નારી નહિ સુકાય	૧૦
૩૧	નર ન બને બગવાન...	૧૧
૩૨	સાસર વાસે હહાય	૧૧
૩૩	જેહુ ધણી માબાપ	૧૧
૩૪	પુરૂષને મા બાપ	૧૨
૩૫	બનતી બસા બ્રાત	૧૨
૩૬	હોયે મુરખ બ્રાત	૧૨
૩૭	જે ઉર આવ્યું પાપ	૧૩
૩૮	જે ઘરમાં નહી સંપ...	૧૩
૩૯	જે ઘર ઝાઝો ક્ષેસ	૧૩
૪૦	સંપ હોય જે ઘર	૧૪
૪૧	લડે બેટડો બાપ	૧૪
૪૨	ઉતુ નીર અપાર	૧૪
૪૩	ડાપણુમાંથી હાથ	૧૫

શોડા વિરો.

૪૪	મરો નાવનો શોડ	૧૫
----	---------------	-----	-----	-----	----

૪૫	શેઠ નાતનો જેહ ૧૫
૪૬	કોણુ જાણવો શેઠ ૧૬
૪૭	નાત તણો જે શેઠ ૧૬
૪૮	માજન કરો શેઠ ૧૬
૪૯	મહેસા કરો શેઠ ૧૭
૫૦	શેઠ નગરનો જેહ ૧૭
૫૧	ઉપર છપા ચાર ૧૭

હીમત વિશે

૫૨	જેને હૈયે હામ... .. ૧૮
૫૩	હામ બહુ હથીઆર... .. ૧૮
૫૪	હીમતછે તે મરદ ૧૮
૫૫	જેણે મુકી હામ ૧૯
૫૬	જે જન હોયો હામ ૧૯

મનુશના મદ વિશે.

૫૭	જેને બહોળો સાથ ૧૯
૫૮	જાણવે જાહે જોર ૨૦
૫૯	ગરીબ વહતાંથાય ૨૦
૬૦	ભાંડ સંગ કલાંડ ૨૦
૬૧	પડ્યો જેનો કરપ ૨૧
૬૨	ગરીબનુ નહી કોય ૨૧
૬૩	ગ્રહસ્થ ઘેહેલો હોય — ૨૧
૬૪	ગરીબ જનનો શેઠ ૨૨
૬૫	વાઘ કરે હંશાય... .. ૨૨
૬૬	અનેક જનને એક ૨૩

નીચના લક્ષણ વીશે.

૬૭	પરશીર મુકે આગ ૨૩
----	-------------------------

૬૮	દખી પર ચેભોગ	૨૩
૬૯	ઝેરી સાંઢે સાંઢ...	૨૩
૭૦	વીપ્ર વીપ્રનુ માન્ય	૨૪
૭૧	કરશે પર નીંદ્યાય	૨૪
૭૨	કોણુ કરે નીંદ્યાય	૨૪
૭૩	નીચ કરે નીંદ્યાય	૨૫
૭૪	ચંડાગનુ લક્ષણુ	૨૫
૭૫	જાત પ્રમાણે વાત	૨૫
૭૬	જેની જેની વાત	૨૬
૭૭	ખોદ ખોદણી ખુમ	૨૬
૭૮	કહો દુષ્ટને દુષ્ટ	૨૬
૭૯	ખહુ ખોલે જે ખોલ	૨૭
૮૦	જામમાં ઝાગુ ઝેર	૨૭
૮૧	હાંશીમાં વીરોધ	૨૭
૮૨	મસકરીની ટેવ	૨૮
૮૩	વદે ઉછાગતું વેણુ	૨૮
૮૪	વગર વીચાર્યું વેણુ	૨૮
૮૫	લાડલડાંચું ખાળ.	૨૯
૮૬	કરી પુત્રની પક્ષ	૨૯
૮૭	ખજો રાંડની કુખ	૨૯
૮૮	મરજો પુત કપુત	૩૦

આતી સર્વ વર્ણિત વિષે.

૮૯	જાદે કરશે જોહુ	૩૦
૯૦	ખહુ દોડે થકાય	૩૦
૯૧	ખડખડ કાઢે દાંત	૩૧
૯૨	તાત સુતને સીખ	૩૧
૯૩	મુરખ દયો જાન...	૩૧

૯૪	નહી નરેને લાજ	૩૨
૯૫	જેણે મુકી લાજ	૩૨
૯૬	ખરૂ કહ્યામાં ખાર	૩૨
૯૭	સાચા જનને શોક	૩૩
૯૮	સૌ મન ડાહ્ય થાય	૩૩
૯૯	સમજે સહુ મનુશ	૩૩
૧૦૦	આપ વખાણે ગુણ	૩૪
૧૦૧	હું તર જેની પાસ	૩૪
૧૦૨	હું તરને જન જેહ	૩૪
૧૦૩	ગયાનું કમ જોર...	૩૫
૧૦૪	શ્રેષ્ઠ થવા જે રહાય	૩૫
૧૦૫	કરે વડનો વાદ	૩૫
૧૦૬	કરે વડથી બેર	૩૬

કન્યા વકરો કરવા વીધે.

૧૦૭	લે દીકરીના દામ	૩૬
૧૦૮	દામ લેઈ દે ચામ...	૨૬
૧૦૯	વેડી વપુએ દુખ	૩૭
૧૧૦	દે કન્યાનું દાન	૩૭

રાંતી રાખવા વીધે.

૧૧૧	લોભ થકી લુટાય	૩૭
૧૧૨	સતોસી જન જેહ	૩૮
૧૧૩	મન ધાર્યું જે થાય	૩૮
૧૧૪	જો ઝાલ્યુ રહે મન	૩૮
૧૧૫	લક્ષ્મીવરના લેખ	૩૯
૧૧૬	હું કત રાવણરાય	૩૯
૧૧૭	દશા રામને શીસે	૩૯

(૧૦)

દેના વીધે.

૧૧૮	દુખી દેવાદાર	૪૦
૧૧૯	દેવું દારણુ દુખ	૪૦

મીઠા માણસ વીધે.

૧૨૦	મિઠા માણસ સંગ	૪૦
૧૨૧	મીઠુ ન બોલે બોલ	૪૧
૧૨૨	રહે ચઢેલુ મુખ	૪૨
૧૨૩	હરતુ રહેછે મુખ	૪૧

અવળી રીત વીધે.

૧૨૪	દુનીયાના દોરંગ	૪૨
૧૨૫	ધુંધટ તાણે નાર	૪૨
૧૨૬	કાન સાંભળી વાત	૪૨
૧૨૭	જેને જેપર પ્રેમ	૪૩

નાયાધીરા વીધે

૧૨૮	મરોને અમલદાર	૪૩
૧૨૯	બે બાણને વીરોધ	૪૩
૧૩૦	જોઈ બેતા વીચાર	૪૪

કામી જત વીધે.

૧૩૧	કામીનર કે નાર	૪૪
૧૩૨	કામાતુર નર જોડ	૪૪

મનવીના મલયા વીધે.

૧૩૩	માન્ય વીના પર ઘેર	૪૫
૧૩૪	જે કામ નહી લાવ	૪૫

અધેના દેહ વીધે.

૧૩૫	પૈદ કરે પૈદક	૪૫
-----	--------------	-----	-----	-----	----

૧૩૬	કદી ન ચુકે કાળ	૪૬
૧૩૭	સગા લાત કે તાત	૪૬

પાપીની પ્રીત વીરો

૧૩૮	પાપી ખાંધે પ્રીત	૪૬
૧૩૯	કરે પ્રાણની પ્રીત	૪૭
૧૪૦	સોમાણ ખાંધો સ્નેહ	૪૭

વ્યસન વીરો.

૧૪૧	વ્યસનને વશ જોડ	૪૭
૧૪૨	જે નર નીશાખોર	૪૮
૧૪૩	કરીયે કર્મ જોડ	૪૮
૧૪૪	સાખે સઘળું સુખ	૪૮
૧૪૫	સાખ ટળી મળે લાખ	૪૯
૧૪૬	નાગુ નાચે નાર	૪૯
૧૪૭	એક કરે કુડ કામ	૪૯
૧૪૮	જે શીખેત્રો પાગ	૫૦
૧૪૯	ગરજીને નહી ગત્ય	૫૦
૧૫૦	મળતુ વેવીશાળ	૫૦
૧૫૧	કોઈ કરે સુભ કામ	૫૧

રૂપ જોખન વીરો.

૧૫૨	જેને જાદે રૂપ	૫૧
૧૫૩	હોય જોખનનો મદ	૫૧

સમો વર્તવા વિરો.

૧૫૪	સમો ભણે જન જોડ	૫૨
-----	----------------	-----	-----	-----	----

રવભાવ વિરો.

૧૫૫	જેને છલનો સ્વાદ	૫૨
-----	-----------------	-----	-----	----	----

૧૫૬ મધુપાન પીનાર ... ૫૨

પરચુરણ વિશયો.

૧૫૭ ઊંચને વહાલો ધર્મ ... ૫૩

૧૫૮ જાત્રી જનને જાત્ર ... ૫૩

૧૫૯ મજે ગરીબને ગર્વ ... ૫૩

૧૬૦ કોને ધન હંકાર ... ૫૪

૧૬૧ ઘટે દગદરથિ દામ ... ૫૪

૧૬૨ માગણું વીપ્ર લોક ... ૫૪

૧૬૩ નીચ સંગથી નીચ ... ૫૫

૧૬૪ સર્પ સુંદરી ચોર ... ૫૫

૧૬૫ નીર વીનાસ રીત ... ૫૫

૧૬૬ પરધનને પરનાર ... ૫૬

૧૬૭ નમે ન નીચી જાત ... ૫૬

૧૬૮ ટંગો અતરથી રાજ ... ૫૬

૧૬૯ જુઝાતું છે પાપ ... ૫૭

૧૭૦ સાંભળી જીવડા શીખ ... ૫૭

૧૭૧ સત્યકાજ સતી સુત ... ૫૭

૧૭૨ ટેક કાજ કંસરાય ... ૫૮

રામચરિત્ર છંદો.

૧૭૩ ચારનાર છે જોડ ... ૫૮

૧૭૪ ચારનારનો સાથ ... ૫૮

૧૭૫ નારી પર નર એક ... ૫૯

૧૭૬ સોળ સસ્ત્ર સત આઠ ... ૫૯

૧૭૭ વંદા જાત્રી એક ... ૫૯

૧૭૮ ત્રેણુ જગ્યાની જોડ ... ૬૦

૧૭૯ બોલનાર છે મુખ ... ૬૦

૧૮૦	એ નારોછે સ્વેત	૬૦
૧૮૧	એક અખળા રસાળ	૬૧
૧૮૨	એક નર ઉત્તમ નામ	૬૧
૧૮૩	છાક છકેલુ છેક	૬૧
૧૮૪	ખટ ચરણો છે ગોળ...	૬૨
૧૮૫	રાયકવાળ રવાળ	૬૨
૧૮૬	ગહાંચાણને મોચાણ.	૬૨
૧૮૭	રાવતાણને ભીસ્તાણ	૬૩
૧૮૮	પારસાણ ને ગોસાણ	૬૩
૧૮૯	અષ્ટ સ્વાદે જંગમાંયે	૬૩

નામના અવગુણ વિશે.

૧૯૦	ધૈર્ય રવી દત નામ...	૬૪
૧૯૧	મગન ધરાન્યુ નામ	૬૪
૧૯૨	કપટી હોય અપાર...	૬૪
૧૯૩	ગાંડા ભે ધરી નામ	૬૫
૧૯૪	હોય ધન ખાઈ નામ	૬૫
૧૯૫	રૂપાળી ખે નામ	૬૫
૧૯૬	નામ હોય સરસ્વતી	૬૬
૧૯૭	ચંદા ગવરી હોય	૬૬

વચન બ્રહ્મ વિશે.

૧૯૮	વચન બ્રહ્મ જન નેહ	૬૬
૧૯૯	કળીયુમાં વિસ્વાસ...	૬૭
૨૦૦	વિસ્વાસ ઘાતી ભોક	૬૭
૨૦૧	વિસ્વાસ ઘાતી નેહ	૬૭
૨૦૨	વણ વિસ્વાસે કામ	૬૮
૨૦૩	વિસ્વાસે વહેવાર...	૬૮

દીનના શાખવા વીધે

૨૦૪	દે મુરખજન ગાળ... ..	૬૮
૨૦૫	નમતાને સહુ વિસ્વ... ..	૬૯

કંબુમાર્ગ વીધે.

૨૦૬	વીત વાવરે જોહુ	૬૯
૨૦૭	જોની ગાંઠિ ગર્થ	૬૯
૨૦૮	ખરચે જે જન જેમ	૭૦

ધર્મ ધાર

૨૦૯	કર્તા ધરમનું કામ	૭૦
૨૧૦	ધર્મશાળા ધરી નામ	૭૦
૨૧૧	પુન્યવાન લવાર... ..	૭૧
૨૧૨	આપે આપી પુન્ય	૭૧
૨૧૩	હીલગઢો દાતાર	૭૧
૨૧૪	અવજરીયા દાતાર	૭૨
૨૧૫	ખાજ્ય સંભળું ધ્રુવ... ..	૭૨
૨૧૬	દસાંક્ષિ હરીના ભાગ	૭૨
૨૧૭	કાંતો આપશે પુત	૭૩
૨૧૮	જનમી માને પેટ	૭૩
૨૧૯	પસુ પક્ષીના દેહ	૭૩
૨૨૦	ઠાંકચો ન રહે ભાણુ	૭૪

પ્રાંક્ષણ વીધે.

૨૨૧	ભીખને માંધે બ્રહ્મ... ..	૭૪
૨૨૨	વીપ્રતણો સુત જોહુ... ..	૭૪

વૈશ્ણવ વીધે

૨૨૩	ધરી વૈશ્ણવી વેશ	૭૫
-----	------------------------	----

૨૨૪	વીમળ વીઘ્ન રૂપ ૭૫
૨૨૫	સોનાનો જ્યાં પાક ૭૫
૨૨૬	વીના વીમલો જાત ૭૬

ઢોંગી વીંચે.

૨૨૭	જ્ઞાનવાણુ ગાણું ગાય ૭૬
૨૨૮	મુરખને દે માન ૭૬
૨૨૯	હુરી જનનો દેશ ૭૭

હુરી ભજનમાં ભંગ પાડ્યા વીંચે.

૨૩૦	હુરી નામમાં ભંગ ૭૭
૨૩૧	વાંનાતું જ્યાં વ્રંદ ૭૭

કુંડળીયા.

૧	ટકા તેરા નાહીલે ૭૮
૨	પેસા પેસા કયા કરે ૭૮
૩	તેરે સીરપર મ્હોતલે ૭૮
૪	કાયા કયા કુંભ હે... ૭૮
૫	ચમડી ક્યું ચુથાવતા... ૭૮
૬	મેરા મેરા કયા કરે ૭૮
૭	જુડી માયા જન કે ૮૦
૮	અતર ઉત્તર હોત હે ૮૦
૯	મછી નહાતી નીરમેં ૮૦
૧૦	કયા સુનત સખ કાનમેં ૮૧
૧૧	જ્ઞાન ધ્યાન કે દાનમેં ૮૧
૧૨	ધકા ખાતા કાયકુ ૮૧
૧૩	ખત્તા ખાયા હુંડકે ૮૨
૧૪	સચ્ચા હીરા છોડકે ૮૨
૧૫	કેંહી પાણુ રેંણી નહીં ૮૨

(૧૬)

૧૬	પુરા લગના લંઠકું	૮૩
૧૭	કપડે કરતા કાયકું	૮૩
૧૮	ગઢાકુ ગ્નાની મીલા... ..	૮૩
૧૯	પક્કા ગુનાહે પાનકા... ..	૮૪
૨૦	સોપારી જગમેં ખડી... ..	૮૪
૨૧	ત્રીન લોક બ્રંમાંડમે	૮૪
૨૨	કહત જગતકે લોક	૮૫
૨૩	પટી ખનાદા પાનકી	૮૫
૨૪	ખડી હે જગમેં નારીયાં	૮૫
૨૫	ખુમી ખુદાકી ખુમ હે	૮૬

દેશી ભાશાના કુંડળીયા.

૨૬	પાઈ ન પામે કો કદી	૮૬
૨૭	પહેલો થાતુ પુન્યમાં	૮૬
૨૮	પાત્ર જોઈ જર દીજ્યએ	૮૭
૨૯	પથરાછે પીંગળ તણો... ..	૮૭
૩૦	કેક કવિ કવિતા કરે... ..	૮૭
૩૧	સાખારી ના દીજ્યએ	૮૮
૩૨	વાણીથી ખાણી સહુ... ..	૮૮
૩૩	છપા કીધા સૌ મળી... ..	૮૮

મનહર છંદો,

૧	પરાયુતો માગી માગી... ..	૯૯
૨	ચોટલીચો ચોળી હોળી... ..	૯૯
૩	પહેરે પગ પાની લગી... ..	૯૯
૪	આંખ ખુમ ખેંચાવવા	૯૦
૫	નીચુ ન્યાળી પુંઠ ભાળી	૯૦
૬	ભામની ભણવવાથી... ..	૯૦

(૧૭)

૭	વાણ ભાણી ભામનીને	૯૧
૮	ભાણાવજો ભાવ થકી	૯૧
૯	નહાની ઉમરની નારી	૯૧
૧૦	અસનાઈ બાળકની	૯૨
૧૧	મન મઘરૂખી વાન	૯૨
૧૨	જગ તાણા પ્રાણી તાણી	૯૨
૧૩	કરતા જનનુ નામ	૯૩
૧૪	કાવ્ય કવી કોઈ કોઈ	૯૩
૧૫	મેર મુત્તા ગીંછુડા તેં	૯૩
૧૬	ઈશકની વારતામાં	૯૪
૧૭	કરમ ચંડાળ કાંહું	૯૪
૧૮	કરી ઠાલી ઠાંસ ફાંસ	૯૪
૧૯	હરી કથા જ્ઞાન બોધ	૯૫
૨૦	પુન્ય કે પરોપકાર	૯૫
૨૧	ભક્તપાણું જગતમાં	૯૫
૨૨	કેંક અતી છોશ રાખી	૯૬
૨૩	ઠાત્રે હાથે ગંગા સ્નાન	૯૬
૨૪	ચાર બેઠ શાસ્ત્ર ખટ	૯૬

કવિત,

૧	ઢોર લાત મારશે	૯૭
૨	છોટાસા બાલક	૯૭
૩	બકરા બકતરે	૯૭
૪	પેટકા કપુડી સુત	૯૮
૫	પુન્ય કર દાંત કર	૯૮

છંદા કવિત.

૬	માણું જોર આવે કમરપીને	૯૯
---	------------------------------	----

૭	ઘણું જોર આવે સુથારોને	૯૪
૮	ઘણું જોર આવે બાળ નીલાળ	૯૬

ઈદ્ર વિગ્ધ

૧	રામ સુધામ કે હામ ગયો જબ	૯૪
૨	સ્વાન કહેત સુનો તુમરામજી	૧૦૦
૩	હકકવા વાળુ સ્વાન વસ્તી માંહી	૧૦૦
૪	વિસ્વમાં વધ્યાછે વ્યાસ તણે વંશ... ..	૧૦૦
૫	કોઈ ગુણી વ્યાસનું જ્ઞાન જોઈ જોઈ	૧૦૧
૬	તાત તણા મુજ ત્રાત તણા ઘણા	૧૦૧
૭	કેંક કુમતી ભરેલા છે શીશ તે	૧૦૧

ઉપેા.

ભાંખ્યોછે બહુ બોધ, સોધ કીધો સંસારી;
 તો કહેતી શીખ, બીક મુકી નર નારી;
 કદી ન લાગે દાસ, રોશ ધરિયર નવ આણે
 પુસ્તક આપુ વાંચીને, ગુણ ગ્રહણ કરજો સહુ;
 વ્યાસ વદન વદ શાસ્ત્રથી, સત્તની નીતી કહુ.

વિનંતી વિષે છપો *

— ૦ —

છપો, ૧

સમરિ સારદા માત, વાત વદું વેહેવારી;
કવિઓને પરણામ, માફ કરજો ભુલ મહારી.
છે વીધાની ખોડ, જોડવાને મન મહાર;
કબુલ કરજો સર્પ, ગર્વ રૂદ નવ ધાર.
કીંકર હું કવિયો તણો, જ્ઞાનીનો ગુલામ છું;
થોડું કહ્યું ઘણું માનજો, બ્રાહ્મણ વલખરામ છું.

છપો ૨

ગુણી દશ ગુંજરાત, જાત બ્રાહ્મણની મહારી;
અમદાવાદ મુકામ, સ્કેરની સોભા સારી;
રાયપુર જીલ્લા માંય, પખાલિની પોળ મધ્યે
કહુ કથા પુરાણ, રણછું રૂડી હજી.
ત્રવાડી મેવાડો વીખજું, શેવક અક્ષર ધામનો;
વ્યાસ વલ્લભ નીજ નામછે, સુતજ સુરજરામનો.

મા બાપોને સમજણ.

છપો ૩

પુત્રીયોને લાડ, લડાવે પીતા જોનો,
ધીક પડ્યો અવતાર, બગાડે મનખો તેનો;
શીખે જીભનો સ્વાદ, નાદમાં જાદે ફાટે;
કુબુદ્દીની થાય, જાય તે વાંકી વાટે;
છાકે છકે છોક છોકરી, ધાર્યું કરશે આપનું;
વલ્લભ કેહેછે નામ તે, બોલે બેઠી બાપનું.

(૬)

છપો ૪

નારી સાસરવાસ, સોલતી સૌથી સારી;
વઢી વસે પીંદર, જાણવી વીભીચારી;
લોચ દુખ કે સુખ, સાસર તોપાણુ સારુ;
સાસરાયાંનું વેણુ, સહે ખાટુંને ખારુ;
તંતો સપુતની છોકરી, ખરો ભેદ પરમાણુવો;
વલ્લભ કહે ઘેર રાખશે, તે વિર વંદળ જાણવો.

છપો ૫

દીક જનેતા જેહ, દીકરી વહાલી જાણે;
સાસરીએથી માત, પીંદરે પુત્રી આણે;
કરે જમૈયું જુદું, પુત્ર વિનાનીજ ખાઈ;
સંખાણુ સરખી તેહ, ખગાડયું ખાલી ખાઈ;
કાહાડે રળવા માવડી, નીચ પદવિમાં ઉતરી;
કેહ વલ્લભ માણસ નહી, કોલે કરક્ષા કુતરી.

છપો ૬

સાસરવાસથિ નાર, પીયરે પેસો આણે;
તે ચહિને મા ખાપ, દીકરી વહાલી જાણે;
કરે ઘણાં વિખાણુ, દીકરી તું ખહું સારી;
ઝાપણુ વાળી ખાજ, ભાગતી ભીક અમારી;
એટલે છગ કરે છોકરી, સાસરેથી પિંદર ભરે;
વ્યાસકે સાસરે ન મળે, તોં છેવટ લુચે કરે;

છપો ૭

કાં પુત્રી કે પુત્ર, ચીજ પરધરની લાવે;
 માત તાત કરિ કોથ, ધાક દેને ધમકાવે;
 પાકી પુઝાપુઝ, કરીને ત્રાસ પમાડે;
 દરશાવિ બહુ બીક, સીખથી કુમત કાડે;
 સુધરે સુધરું છેડડે, બાગ ન સધરે આપથી;
 કેહે વહનલ કે બાગકો, બગડેછે માઆપથી.

સ્ત્રીના ચરીત્ર વીશે.

છપો ૮

રાંડ રડિ કરે વાત, પ્રપંચે પાકી પુરી;
 ગરીબ ગાત્ર ગાણાય, હરામી નહી અધુરી;
 નિરમળ બોલે બોલ, જુઠને ડરવે સાચુ;
 માને મુરખ કોય, હોય બુદ્ધિનું કાચું;
 અપલક્ષણી અબજા ઘણી, કામની કત કરોડછે;
 કેહે વહનલ પક્ષજ કરે, તે લુચ્યો લપોડછે.

છપો ૯

કરે ચાલ્ય તે નાર, ખહાડ પરવત પાણુ પાડે;
 આલલે અવનિ માય, અવનિ આકાશ ઉડાડે;
 કરે જ્ઞાનિને મુઠ, મુઠને જ્ઞાનિ બનાવે;
 નીર મોલનાં નેવ, નેવનાં મોલ ચડાવે;
 વાણુ વાતની વારતા કરે, ગપ ઘણેરી ગોડવે;
 વહનલ કહે વનીતા સહુ, આણુ દીકું, પાણુ આડવે.

છપો ૧૦

મુમત પકડે નાર, પાર પાડે પાખંડે;
 ડોલાવે સંસાર, નાર ના ડોલે પંડે;
 જેમ રામનું બાણ, વાણ વામાની એવી;
 કરતાં કુકું કરમ, શરમ રાખે નહી તેવી;
 મન ધાર્યું કરે માન્યની, ભુપ થકી પાણ નવ ડરે;
 વલ્લભ કહે રહે વશ્ય નહી, ખંભાદીક મધી મરે;

છપો ૧૧

રહે ન રોકી નાર, ભાર હજાર માણ મુકો;
 સીખો સઘળાં એન, નેનની ચોટ ન ચુકો;
 લાલચ આપો કાંક, વાંક જુઓ ન લગારે;
 તો પાણ ન ભોળવાય, કરે મનમાં જે ધારે;
 ધાર્યું કર્યા વાણ રહે નહી, રહે રોકિતે આપણું;
 કહે વ્યાસ મુમત મુકજો, જાયતો સગા આપણું.

છપો ૧૨

નારી તાણે લાજ, કાજ તેતો બહુ આવે;
 મારવિ પડદે આંખ, ભલેરી તેને ફાવે;
 નીચુ ન્યાળી જાય, કહે જગ તેને સારી;
 પાણ તે પાકી હોય, નરોને નાખે મારી;
 જે લલના લુચી નથી, તે ખુલે શીર ચાલતી;
 કહે વલ્લભ લજ્જતજુઓ, ઘુઘટમાં ઘર ઘાલતી.

છપો ૧૩

જુઝા બોલી નાર, સ્નેહ તેના ન કરીએ;
 મોગન ખોટા ખાય, પાય લાગી પરહરીયે;
 જો રહીએ વિશ્વાસ, ક્યાસ કર્યા વાણ પકડો;
 થાય જીવનો નાશ, નકામો લાગે ધકડો;
 જુઝું ખોલે જે જીવતી, તે તણો છંદ છાંડિયે;
 કહે વદલલ તે નારશું, નેન કદીના માંડિયે.

છપો ૧૪

લાજ વગરની નાર, લડત લડતાં નહિ કરતી;
 કમ બુદ્ધિ કમ જાત, ખડું મુખ બકવા કરતી;
 વદ વધારે વાત, ઘણું ડાપણ દેખાડે;
 લાંબા કરીને હાથ, આપ હસેને હસાડે;
 વ્હેર વીના વ્હેર બાંધતી, ઝેઃ ધરે દિલ ડાખણી;
 વદલલ કહે તે સુંદરી, સુદ્ધ સમજવી સંખણી.

છપો ૧૫

ચતુરાનું ચરીત્ર, પવિત્ર જન તે શું જાણે;
 કપટ ન સીખ્યો હોય, પ્રપંચો શા પરમાણે;
 સેલડિ નરખિ ન હોય, જાનના સાંઠા વખાણે;
 પરગણ દીઠા વાણ, આપના ગુણ ઉર આણે;
 જે જાણનારીની વેદના, વંઝા શું પાર્ખિ શકે;
 કહે વદલલ અનુલવ વના, મુરખ માણસ ખડું બકે.

છપો ૧૬

મરોને નમજિ નાર, કંથનો અંતજ લેતી;
 વદિને અવળાં વોણુ, દમીને દુખજ દેતી;
 કરેજ કોટી કલેશ, લેશ જાંપે નહી જાને;
 સાસરીએ કુસંપ, વઢે બહુ વાંકી વાતે;
 ટંટાનો તંત મુકે નહી, વઢિ તે વશ્ય કરવા ધણી;
 કેહે વદલભ એ સુંદરી, ગરધવાણી ગોલા તાણી.

છપો ૧૭

નાથ ઉપર કો હાથ, ઉપાડે અમળા જાતી;
 યુકીને દે ગાળ, જાણુવી તે મ્હા ઘાતી;
 તરફોડા પાણુ આપ, કરે સ્વામીની સાથે;
 કોટાણુ કોટી પાપ, લાગતું લડના માથે;
 પીઉને કનડે કામની, તેની પક્ષ ન તાંણુવી;
 કેહે વદલભ તે તાણુવી, કુટીલ કરક્ષા જાણુવી.

છપો ૧૮

કામના સેવે કંથ, પંથ સુધામનો જાણે;
 પાજે પિઉતું વેણુ, સુભ ઘર તેનું ચાણે;
 પાપ ટાળિ મજે પુન્ય, નુન્ય કાંઈ નવઆવે;
 હોય સપુતની સુત, અન્ય જન ઉર ન ભાવે;
 પીઉ પરમેશ્વર માનીલે, તેને નર્કજ નાશછે;
 કેહે વદલભ તે નારનો, પૈકુંઠ વીશે વાસછે.

(૭)

છપો ૧૬

કંથ હોય કડ્ડપ, રૂપવંતો તે કહેવો;
બહેરો બુચો હોય, તોયપણ ઇશ્વર દહેવો;
બુઢીવાણ પણ પીઢ, હોય આંખેન આંધજો;
બાબડો કે બુચટ, પડેતો પગે પાંગજો;
હોય દુખીઆ કે સુખીઆ, સેવે સતિની બાબજો;
વડલભ કહે પીઢ પરહરે, તેજ છમક છીનાબજો.

છપો ૨૦

સંખાણ સાસુ હોય, કોઈ દિવસ નવ જાપે;
કરે વહુથી વહેર, સુએ ન સુએ સંપે;
બાલે બક બક બાલ, તોલ તોળાવે આપે;
જુદો જઈ રહે સુઈ, લડકણી માને પાપે;
વહુનું વગોણુ બહુ કરે, છીદ્રો શોધી કહાડતી;
કહે વડલભ ધીક સાસુને, છેક છોખલા પાડતી.

છપો ૨૧.

વહુ કરે વીરોધ, શુભ સાસુની સાથે;
દે ગાગ મુકે આગ, છેક છેડો લે માથે;
સ્વામીને દે શીખ, ભીખ મંગાવા જીવી;
જુદો કાઢે કંથ, પંથ પીયરનો શેવી;
કહે વડલભ નિચ નારીએ, ઠામ સાસરે ફડિયો;
તેહણુ તેના મા બાપની, બાળી સાતે પેડિયો.

(૮)

છપો ૨૨

નારી ચલવે ચલાણુ, ઘણું પોતાના ઘરમાં;
જાણવી નહીં અક્કલ, તેજ નારીના નરમાં;
ગાણાય નારી તોલ, બોલ તેના ન થપાયે;
જેવો ઘર ગુલામ, માપ તેવુંજ મપાયે;
ચલવે ચલાણુ જે નારનું, તે શું સ્નેહ ન માંડવો;
કેહે વલ્લભ તે મરદને, જરૂર જાણવો રાંડવો.

છપો ૨૩

ચાત્રે નારનું ચલાણુ, તેહને ઘર ન જાવું;
હાથો તેના કંથ, હોય પાણુ મીત્ર ન થાવું;
જમાણુ તાણો બહેવાર, કદી તેથી નવ કરવો;
લહેણુ દાણુ વેપાર, તેહ સંગે પરહરવો;
ચલાણુ જેને ઘર નારનું, તે ઘર હજી ભરવું નહીં;
વલ્લભ કેહેછે લોકમાં, લાગે લાંચજન કુંજ મહી.

છપો ૨૪

વામાને વશ થાય, જાણવો તે મુઠ મેલો;
વામાને વશ થાય, હોય હાહયો પાણુ ઘેલો;
વામાને વશ થાય, જાય તેનું ઘર સરવે;
વામાને વશ થાય, ખાય ખતો તે ગરવે;
વશ વનિતાને થઈ રહે, તેની વાત પુછી વહે;
વ્યાસ વદેછે વશ થાય તો, તેને સૌ ઢબુઓ કહે.

(૯)

છપો ૨૪

વશ ખનવાથી લોક, કહે કેં જનકુ કીધું;
વશ ખનવાથી લોક, કહે ચિત ચોરી લીધું;
વશ ખનવાથી લોક, કહે કે ખનિઓ અધો;
વશ ખનવાથી લોક, કહે નહિ સુજે ધધો;
વશ ખનવાથી સહુ સગાં, મહેણાં દે દેને દહે;
વ્યાસ વદે છે વશ થાયતો, માંચીનો માંકણ કહે.

છપો ૨૬

મારે માને નાર, મારથી તસ્કર ત્રાસે;
મારે માને ઢોર, મારથી ભુતજ નાસે;
મારે માને બાળ, મારથી બેરી ધુજે;
મારે મુકે શ્વાન, મારથી વ્રક્ષજ દુજે;
માર તે સહુથી શ્રેષ્ઠતા, માર શુભ પ્રયત્નછે;
કહે વલ્લભ ખરે માનજે, માર આદમું રત્નછે.

પુરષોને શીખ.

છપો ૨૭

અખજાને દે દુખ, મુખ તે જનનું બાળો;
વગર વાંકનો વાંક, કહી ચ્હોડે ચંડાળો;
મુઠન કરે પોસાણ, દુષણ લાગેછે અંગે;
ભાવ થકી લે લહાવ, પરાઈમુંદરી સંગે;
ઘરની રાંડ રડીને મરે, આપ લાલ થૈ જાયછે;
કહે વલ્લભ તે જીવડો, ખર નર ખતા ખાયછે.

(૧૦)

છપો ૨૮

વૃદ્ધ થઈ વરે નાર, ભાર ભાગે તે જનનો;
લાંછન ભાગે હરી, પછી પુરો પડે મનનો;
નારી બોળે નામ, ઠામ ઠામેજ કરીને;
બોળે પેહી સાત, વાત વભીચાર કરીને;
ઘેસી વહુ થાય વીધવા, તો મન ઝાલ્યું રે નહી;
કહે વલ્લભ વૃદ્ધ નાથને, નાખે તે નકજ મહી.

છપો ૨૯

વળે ન નારનું અંગ, ફરે છુટી ઘેર ઘેર;
વળે ન નારનું અંગ, વસ્ત્ર વિધવિધનાં પહેરે;
વળે ન નારનું અંગ, દ્રવ્યનો ઢગલો આલે;
વળે ન નારનું અંગ, ઘરેણાં ઘણાક ઘાલે;
વળે ન અંગ ખોરાકીએ, દેએ માગ્યું મુખથી;
કહે વલ્લભ અંગ સુધરે, પરણ્યા પિઉના સુખથી.

છપો ૩૦

નારી નહિ સુકાય, પીએ પાણી બે દાડે;
નારી નહિ સુકાય, ફરે તે વાન હુંધાડે;
નારી નહિ સુકાય, મરમનાં મ્હેણાં મારે;
નારી નહિ સુકાય, નેર જુલમ ગુજરે;
સુકાય ન મારે સુંદરી, ન સુકાય અન ભુખથી;
કહે વલ્લભ સુકઈ જશે, નારી નરના દુખથી.

(૧૧)

છપો ૩૧

નર ન બને બળવાન, કઢેલાં દુધજ પીધે;
નર ન બને બળવાન, પેદ વસાણાં કીધે;
નર ન બને બળવાન, ગ્રથના ઘેબર દીધે;
નર ન બને બળવાન, બાપની પુંજ લીધે;
નાવે બળકો પુરૂષમાં, ઘર ગોરી દીસ દારથી;
વ્યાસ વદન કહે બળ વધે, પુરોહિત રોજગારથી.

છપો ૩૨

સાસર વાસે લહાવ, ભોગવે રાજ્યાસનનો;
પણ બે આની બોજ, જાણવો તેવા જનનો;
ગોસાળ પક્ષે લહાવ, ભોગવે સરવ સવૈયો;
પણ તે નરનું માપ, જાણવો પા રૂપૈયો;
બાપ નામે જોગબાય તે, બાર આની પરમાણુવો;
કહે વલ્લભ આપ નામનો, સત્તર આની જાણવો.

છપો ૩૩

જેહ ધણી મા બાપ, ત્યાગ કરીને બેસે;
તજીને ભગતી બ્રાત, જઈ સાસરીએ પેસે;
કરે શાળકથિ સ્નેહ, દેહ સાસુને અરપે;
સસરો વહાલો હેમ, પ્રેમથિ કાળજી ધરપે;
વહાલી વહુ બહુ સાળકી, જેમ જનેતા જાયલો;
કહે વલ્લભ તે આદમી, નહિ મરદ મુઘ બાયલો.

(૧૨)

છપો ૩૪

પુરૂષને મા બાપ, સરવથી શ્રેષ્ઠ ગણવાં;
હોય ખુધી કબુધ, તોય પણ ભગવત ભણવાં;
પાળે રૂડી પેર, મ્હેર રાખીને મનથી;
માને મુગનો પાડ, લાડ કીધાં તે દનથી;
શુભ સમજીને શેવા કરે, મન વાંચીતજ રૂગ મળે;
કહે વ્યાસ અડસટ તીર્થની, તે નરને યાત્રા વળે.

છપો ૩૫

જનની જયા બ્રાત, લડત કદિએ ના માંડે;
થાય વડો વિરોધ, વરી લાવેલી રાંડે;
હોય કરક્ષા નાર, પતીને અતી ચડાવે;
સાચી જુડી વાત, ભરાવાનેજ લડાવે;
પોતે પણ લઢવાને ચડે, ભાંડે ગાળો ભાંડની;
કહે વલ્લભ સત્ય માનજો, સઘળે લડાઈ રાંડની.

છપો ૩૬

હોએ મુરખ બ્રાત, વાત નારીની માને;
ખુદી વણ જન જોહ, તેહ નર ધરતા કાંને;
વામા કેરૂ વોણ, સાંભળી ઘણોક ગાળે;
કરે ન મન વીચાર, આપ બંધવને બાળે;
કહ્યું કરીને અબગા તણું, ખોદણી ખોદ ભાઈની;
વલ્લભ કેહેછે તેહમાં, જાણવિ ખુદી બાઈની.

(૧૩)

છપો ૩૭

જે હર આઠ્યું પાપ, સંગ તેને ન વસીયે;
હોય સગાં માખાપ, હુર તોહયે પાણ ખસીયે;
પરાણત કેરી નાર, જરપર સાથે રમતી
માંડવુ ન ઘરખાર, મેલવી ભુંડણ ભમતી;
દગા ભરેલ દાસદારને, તજવો બુદ્ધા જાતથી;
વ્યાસ કહે સ્નેહ તોડીયે, જનની જાયા ત્રાતથી.

છપો ૩૮

જે ઘરમાં નહી સંપ, જંપ તેને નવ જાંમે,
ચાલે કુટા કુટ, અતી દુખ દળદર પામે;
થાય ગર્થનો નાસ, હાસ કરી નહી બેસે;
હરખે હુશમન લોક, સોડમાં સત્રુ પેસે;
ધનત ઘટે ઘણી આપની, છેક ફજેતી થાય છે;
વ્યાસ વલ્લભ કહે માંનજે, ઘર ફાટે ઘર જાય છે.

છપો ૩૯

જે ઘર ઝાઝો કલેસ, લેસ તેને સુખ નાવે;
ફાગણની પુનેમ, સદા ગરમાં સોહાવે;
નાસે વિત વહેપાર, નાસ થાયે કુળ વ્રધી;
મનુસ મરકી થાય, જાય સુખ સંપત બધી;
કંકાસે જગ ઝોળીતણું, નાસે છે પળ ચારમાં;
કહે વલ્લભ કંકાસને, ઘાલોમાં ઘરખારમાં.

(૧૪)

છપો ૪૦

સંપ હોય જે ઘર, મ્હેર ત્યાંતો ઇસવરની;
વધે વડો વહેપાર, પ્રાપતી પામે જરની
લે સંસારી લહાવ, ભાવથી ભોગ ભોગવે;
સત્રુ સીર ન થાય, જીગતે જીવ જોગવે;
વંદની વ્રજી બહુ વધે, દુખ દળદરના નાસ છે;
કેહે વલ્લભ જ્યાં સંપ ત્યાં, પુણ્ય પ્રભુનો વાસ છે.

છપો ૪૧

લડે ખેટડો ખાપ, લડે ભાઈ સું ભાઈ;
લડે દીકરો માત, લડે નાણુંદ ભોળઈ;
લડેજ ભગની બ્રાત, લડે ધણી ધણીઆણી;
લડે ભાભી દિયેર, લડે દરણુ નેઠાણી;
વળી સાસુને વહુ વડે, ત્યાં પર ખોલે ખોલકા;
વલ્લભ કેહે તે આદમી પરજીપતના ખોલકા.

છપો ૪૨

હુંનું નીર અપાર, કરીને ઘરપર રેડે;
સળગે નહીં લગાર, મનુરી ખાલી ખેડે
થાય ઘડીમાં સંપ, ઘડીમાં ટંટો ચાલે;
ભાંડે ઘડિયે ગાળ, ઘડીમાં ઘરમાં મ્હાલે;
લઢે વઢે પાણુ વલ્લભ કહે, સાંમા સત્રુને દહે
છેવટ સાળદાળ એકઠાં, તરીઆતો તેડે રહે.

(૧૫)

છપો ૪૩

હાપણમાંથી હાથ, નકાડે નહાંનું મ્હેટું;
પોતાનું ખરૂં વેણું; અન્યનું માને ખોટું;
એક એકના વાંક, જુએ પોતાનો ઢાંકી;
છીંદ્રો સોધે છેક, વદે વડી વાતો વાંકી;
વહુ ફાડે તેહ ઠીકરાં, સાસુ ફાડી ઠીબ કહે;
વલ્લભ કહે કંકાસનું, કારણ હાથા જન લહે.

શેઠો વીશે.

છપો ૪૪

મરો નાતનો શેઠ, ઝેર ઝાનુ ને રાખે;
મરો નાતનો શેઠ, સહુ સીર આજો નાંખે;
મરો નાતનો શેઠ, રાંકને દાખી મારે,
મરો નાતનો શેઠ, હરામી હરખું ધારે;
મરો ને શેઠ પટેલીયા, સાંને ધુતી ખાય છે;
કેહ વલ્લભ તે શેઠનું, જડા મુગથી જાય છે.

છપો ૪૫

શેઠ નાતનો જેહ, દેહ તે ચંડાળ સર્ખો;
જોઈ સ્હાસ્ત્ર પુરાણ, પાપીને પંડિત પરખો;
સત્રુ ન કોના થાય, થઈ બહાલો બેર વાજે;
સ્નેહ કરીદ છેહ, જીવ ખહુ જનના ખાજે;
શેઠ પટેલ બની આપથી, પક્ષપાદ વીધા ભણ્યો;
કેહ વલ્લભ ધીક માતને, ગઢી એ ગઢે જણ્યો,

(૧૬)

છપો ૪૬

કોણ જાણવો શેઠ, સરવ કરતાં પહેલાનો;
કોણ જાણવો શેઠ, નાત મહાજન મહેલાનો;
કોણ જાણવો શેઠ, સરવનાથી સુજાતી;
કોણ જાણવો શેઠ, શરવ જનથી મહા ઘાતી;
કોને નગર શેઠ જાણવો, ગુણ તેના સા જોઈએ;
કહે વલ્લભ સુણો સહુ, સંદે સઘળા ખોઈએ.

છપો ૪૭

નાત તણો જે શેઠ, વેડતો કરે સરવની
પાડે સારી સુજ, વાત વદે ન ગરવની
દેઈ નાતને ખોઈ, કહે કુળ ધર્મજ નરખો;
આપ કરે સુભ ન્યાય, સુત શત્રુનો સરખો;
લાંચ લઈને ઘર ના ભરે, ગ્રસ્ત જોઈ ખુશી રહે;
કોને કલંક મુકે નહી, તેજ શેઠ વલ્લભ કહે.

છપો ૪૮

માજન કરો શેઠ, ઠેકથી હોય વીચારી
સુધ્ય જાત સુમત્ય, જોઈએ પરોપકારી;
સુભ કામમાં દામ, કઢાવે સૌ પાસેથી;
જતો ખચાવે જીવ, કોક નિચને વાસેથી.
કરતો પોસણ કંગાલનું, આપ હરી ઘર નાભરે;
કહે વલ્લભ માજનતણો, સાચો તે શેઠજ ડરે.

(૧૭)

છપો ૪૯

મહેલા કેરો સેડ, પેટ મ્હોટું જે રાખે;
સૌથી સાચો સ્નેહ મુખ ભુંકુ નવ ભાંખે;
ભગતી ગણે પરનાર, વહાર કરવાને ધામ્યે
ભાગે ભલાની ભીડ, ચીડ કોપર નવ રાખે;
સેહેજ દામ ખરચે નહી, ગરીબનું ઉઘરાવીને;
વક્ત્રભ કહે શેડ થાપવો, સીર-મુગટ બનાવીને.

છપો ૫૦

શેડ નગરનો જેહ, દેહમાં દયાજ લાવે;
રહીયતને શીર દુખ, આવતુ આપ ઉડાવે;
જીએ જગતની પીડ, ભીડ ભાગે ઉપાયે;
કરે રાયશું ન્યાય, નહીંતો સામો થાયે;
સાંભળે સહુની વારતા, પરજ ખેટા ખેટિયો;
વક્ત્રભ કહેછે જાણવો, તેજ નગરનો શેડિયો;

છપો ૫૧

ઉપર છપા ચાર, કહ્યા તેણું લે વરતી;
પહેલાનો એ શેડ, જાત જાણોમાં નરતી;
તેથી અવળી રીત, રાખતા તે મ્હા ઘાતી;
ચોખ્ખો એ ચંડાળ, અતી નખજો નીપાતી;
રાખે ઝેર બહુ આંખમાં, હોદ્દો ચલવે આપનો;
કહે વક્ત્રભ તે શેડીયો, હોય હજારો ખાપનો.

હીમત વીશે.

છપો ૫૨

જન હૈયે હામ, કામ કરતા તે ધાર્યું;
 જન હૈયે હામ, જાય તે જન ના માર્યું;
 જન હૈયે હામ, દામ ગાંઠે તે ઝાળે;
 જન હૈયે હામ, નામથી ચાલે માળે;
 હામ હૈયે ઘણી રાખતા, તે સુરો સરદારછે;
 કેહે વલ્લભ સહુ જાણુજે, હામ બહુ હથિઆરછે.

છપો ૫૩

હામ બહુ હથિઆર, હામતો માગ મુકાવે;
 હામ બહુ હથિઆર, હામતો મ્હેત મુકાવે;
 હામ બહુ હથિઆર, હામથી દામ ન દુલે;
 હામ બહુ હથિઆર, હામથી કામ ન ભુલે;
 હામજ હથિઆર જાણુવું, હામ કદી હારે નહીં;
 કેહે વલ્લભ સહુ જગ વિશે, હીમત સો મરદા સહી.

છપો ૫૪

હીમતછે તે મરદ, ગરદ હીમત નવ ખાયે;
 હીમતની કીમત, કોઈથી નવ્ય કળાયે;
 હીમત પામે રાજ, દાજ હીમતથી વાળે;
 હીમત પામે જસ, કસ હીમતમાં ભાળે;
 હીમત હોય જહને ધાણી, તેજન રણુછોડાવતા;
 કેહે વલ્લભ હીમત થકી, હરિ શું છવ જોડાવતા,

(૧૯)

છપો ૫૫

જેણે મુકી હામ, દામ દુલે લે તેના;
જેણે મુકી હામ, કામ ધારે તે સેના;
જેણે મુકી હામ, હામ તે જનનો દુલે;
જેણે મુકી હામ, રામ વિના ચાર લુલે;
હામ હારે જેહ આદમી, નપુસક નર પરમાણુવો;
કેહ વલ્લભ તે માનવી, જીવતાં મુઝો જાણુવો.

છપો ૫૬

જે જન હાર્યો હામ, નામ તે જનનું ખુલ્યું;
જે જન હાર્યો હામ, ગામ ઘર તેનું ઉડ્યું;
જે જન હાર્યો હામ, આમ સુધાયુ તેનું;
જે જન હાર્યો હામ, સામ થાયે મુખ ઝેનું,
જે જન હીમત હારીયો, તે જન કારજ ભુલીયો;
કેહ વલ્લભરામ નામતે, દામ સહી તે દુલીયો.

મનુષના મદ વીસે.

છપો ૫૭

જેને ખેડાળો સાથ, હાથ ઊંચો થૈ ગાજે;
ગણે સરવને તુછ, મુછ મરડીને ખાજે;
જાણુવિ જાદ જોર, જથેથિ જુસ્સો ખતાવી,
ખહુ કરે તોફાન, રૂદ્ધે હંપદ લાવી;
જખરો જથાદાર સર્વથી, જાણુવે જોર વસ્તારનું;
વલ્લભ કેહેછે મુરખા, તાણે જથાદારનું;

છપો ૫૮

જાગુવે જનદે જોર, જયાની જોડયો લીધે;
 સમજે મનથી લાભ, સરવથી ટંટો કીધે;
 હૈયામાં ઘણી હામ, સગાંના શાથની રાખે;
 સ્વાન સરીખો થાય, જ્યહાં ત્યાં લૌચાં નાંખે;
 માહા જોર જયાનું કરી, સત્રુને ફુલાવી દે;
 કેહે વહસલ મજે શીંહતો, સરવે ખો ભુક્ષાવિદે.

છપો ૫૯

ગરીબ વહતાં થાય, જાય માર્યો તે ખહુનો;
 ગરીબ વહતાં થાય, ખાય ખતો જન સહુનો;
 ગરીબ વહતાં થાય, દબાવે સરવે એને;
 ગરીબ વહતાં થાય, ધાય વહવા જગ તેને;
 બુદ્ધતાં ગરીબ જે થાય છે, તેનાં પાપ પુરાં મજે;
 કેહે વહસલ વહતાં ખીચે, તેનું વોગુ પાછુ વજે.

છપો ૬૦

લાંડ સંગ કલાંડ, થાય ત્યારે ખર આવે;
 ડગની જોડે ડગ, થાય તો જીતી લાવે;
 ડંડક સામો ડાંડ, થાય ત્યારે ઘર ચાલે;
 શાની શાંમો શાહ, થાયતો ધંધો ફાલે;
 નીચ સામુ લઈ હાડક, રહો સદા સૌ હામમાં;
 સામા સરખા હીંચે તો, તો વસિયે ગામમાં.

(૨૧)

છપો ૬૧

પડ્યો જનના કરપ, નરપ પણ તેને ગાંઠે;
હાંકે આખુ ગામ, આપ તે એકજ સાંઠે.
ઘેરી જન વસ્ય થાય, જાય શત્રુ શીરપરથી;
સાંભિ ન ખાંધે કહેડ, કોઈ પાડેલા ડરથી;
જેહે જનના સાખો પડે, તેને સૌ નમતા રહે;
કેહે વલ્લભ સમો એજછે, લાંઠ થાયતો નવ દહે.

છપો ૬૨

ગરીબનુ નહિ કોય, ખરો હોયે પણ ખોટો;
ગરીબને સૌ ગાળ, દધન પકડે ટોટો.
ગરીબ ખોલે સત્ય, અસત્ય સરવે જગ જાણે;
ગોદા ઘાલે લોક, કોઈ દલ દયા ન આણે;
ગરીબ તાણા બહુ ભોગ છે, ડાહ્યો પણ ઘેલો ગણે;
વ્યાસ વલ્લભ કહે ગરીબને, ભલોજ પણ ભુંડો ભણે.

છપો ૬૩

ગ્રહસ્ત ઘેલો હોય, તોહ્ય પણ ડાહ્યો જાણે;
અવળુ વદ વેણ, પક્ષ તો પણ સૌ તાણે;
કરે વાત અસત્ય, સત્ય સરવે કહે સાચી;
હોયે બુદ્ધી હોણ, ગણે નહી કાબુધ કાચી;
ગ્રહસ્તનુ ખોટુ ખરૂ પડે, ચાહ્ય તો જુલુ બેરવે;
વલ્લભ કેહેછે ગ્રહસ્ત તે, દીવસ રાતને ઠેરવે.

છપો ૬૪

ગરીબ જનનો સેઠ, કદાપી કો નવ થાયે;
 શ્રેષ્ઠ તણા ગુલામ, થવાને લાગે પાયે;
 ગરીબ ગુણી હોય, તોલ્ય પાણુ પ્રીત ન બાંધે;
 ગ્રહસ્થ ઘેલો હોય, તેહની રસોઈ રાંધે;
 ગ્રહસ્તો તણા બેલી ઘણા, ચ્હાય થવા સાળા સહી;
 વલ્લભ કહે છે ગરીબનો, બનેવી કો થાયે નહી;

છપો ૬૫

વાઘ કરે હંસાય, થાયના કોતે સાંભા;
 બકરી જાત ગરીબ, દખતા નડે ન કામા;
 ભીક્ષુકપર ભર જોર, કોઈ છતને નવ છેડે;
 હોદાના થઈ દાસ, ભાઈ કહિ ભમતા કેડે;
 એમ ઊંધા જન અતી ઘણા, પાપ પેટ ભરનાર છે;
 કેહે વલ્લભ જગમાં સહુ, અજા ઈદ કરનાર છે.

છપો ૬૬

અનેક જનને એક, નડે તેને તો નડતુ;
 દયા ન ધરવી લેસ, દુષ્ટની પુકે પડતુ;
 દારૂણ દેવો માર, ટેવ ભુલાવી દેવી;
 કરવો ઈજ્જત હોણુ, ફજેતી જોયા જેવી;
 પાપી પુરૂસને પીડવો, સૌને સુખ કરવુ સહી;
 કેહે વલ્લભ ભુલાવો, કદિ પાપ ગણવુ નહી;

નીચના લક્ષણ વીશે.

છપો ૬૭

પરશીર મુકે આળ, ગાળ તે ખાચે જગની;
પડે તેણ હોય, હોય તેવી નીજ લગની;
ચોર ગણે સૌ ચોર, હોય શા તે શા જાણે;
હાંડ ગણે સૌ હાંડ, હુચ્યુ હુચ્યા મન આણે;
જાર જારી સહુ જાણતાં, તે જન ખેત્રી પાપના;
જીકું આળ વલ્લભકહે, મુકે તે ગુણ આપના.

છપો ૬૮

દખીપર વૈભોગ, રોગ પામે ઝેરીલો;
દલમાં ખહુ ફુલાય, વગર વહેરે વહેરીલો;
સરીર પાણુ સોસાય, ખાય ના પેટ ભરીને;
તનથી ઠાઠો થાય, કુથલીપરની કરીને;
જેમ સુખ પરનુ દખતો, તેમ તેમ તે દાજતો;
વલ્લભ કહે ધીક તેહને, લંપટ મન નહીં લાજતો.

છપો ૬૯

ઝેરી સાંઢે સાંઢ, સ્વાન શુ સ્વાન ન સંપે;
ઝેરી રાંડે રાંડ, જરા જોડે નવ જંપે;
સુથારે સુથાર, કરે વકું વહેર વાદે;
મંઝારે મંઝાર, ઝેર જંખાવે જાદે;
દીજે દીજ મજે એકઠા, વિસ વાંણી ત્યાં થાય છે;
વલ્લભ કહે છે જગ વીશે, જાત જાતને ખાય છે.

(૨૪)

છપો ૭૦

વીત્ર વીત્રનુ માન્ય, ઘટાડે જ્ઞાન ખતાવી;
પાપે ભરતો પેટ, આંખમાં ઝેરજ લાવી;
કરે બ્રાંમ નીંદાય, હહાય લાગે ખહું રદ;
કપુત કરમ ચંડાલ, હલાલી થયોજ ઉદ;
બ્રાંમાણ બ્રાંમાણનું ખોદતા, ખેલ કરે યુખ ખીજના;
કહે વક્ષ્મ તે બ્રાંમણો, જાણો ખીજ ખીજના;

છપો ૭૧

કરસે પર નીંદાય, જાય લક્ષ્મી તે જનની;
ટળે વણજ જેપાર થાય નાસ્તી અન ધનની,
ક્ષય પામે પરિવાર, પાપ અન્ય જનનું ઘોઈ;
રીધ સીધ નવ નીધ, રહે નીંદયામાં ખોઈ;
વળી જગ સહુ ભુંડો કહે, મુર્ખમતી તે મુંઠમાં;
કહે વક્ષ્મ મુઆ પછી, પડે નરકના કુંડમાં.

છપો ૭૨

કોણ કરે નીંદાય, કોણ જન કરે અદખી;
કોણ કરે ખહું ઝેર, કોણ નાખે ઉવેખી;
કોણ કરે જુડ વાત, કોણપર આજો મુકે;
કોણ કહે મમજત, કોણ મુખ ભુંકું ભુંકે;
કોણ કરે વાતે ટાપશી, કોણ મુખે મીઠું વદે;
કોણ કહ્યું વેણ ભાંખતું, સૌ સોધી લેજે રદ.

છપો ૭૩

નીચ કરે નીંદાય; કરે નાગોજ અદખી;
 સગુ કરે ખહુ ઝેર, વદ ચંડાળ ઊવેખી;
 લુચુ કરે જુઠ વાત, કલંકી આજો મુકે;
 કહે અછકલુ જાત. બ્રહ્મજન ભુંડું ભુંકે;
 લાલચુ પુરતા ટાપશી, દુસમન તે મીઠુ વદે;
 બહાલુ તે કડવું ભાંખતું, વ્યાસ કહે ધરજે રૂદ.

છપો ૭૪

ચાંડાળનું લક્ષણ, કરે સહુની ચેષ્ટાળી;
 વદ મુખ મીઠાશ, પછાડે પાડે તાળી;
 દસાવે ખહુ હેત, પેટમાં પાળી મ્હોટી;
 કથે મરમની વાત, કુચલી કરવા જોટી;
 વાહાલો થઈ વહેરી બને, ખાંતું ખતાવે આળનું;
 કેહે વલ્લભ પરખી કહ્યું આ લક્ષણ ચાંડાળનું.

છપો ૭૫

જાત પ્રમાણે વાત, વેણ મ્હોંડાપર આણે;
 તરૂં પરમાણે ફલ, પોયણુ જલ પરમાણે;
 કરમ પ્રમાણે બુદ્ધ, સંગ પરમાણે અસરો;
 તુકમ તુલ્યા તાશીર, હોય તેમાં સી કસરો;
 દાનત પ્રમાણે બરકત છે, યુગ પરમાણે નામના;
 જ્ઞાન પ્રમાણે ગંભીરતા, નીશ્ય વલ્લભરાંમના.

(૨૬)

છપો ૭૬

જેની જેવી જાત, વાત તેવી તે બોલે;
નીચુ નીચી વાણ, વદીને દલમાં ડોલે;
ભરી ગાલમાં ગાળ, સ્વાન પેરે બહુ ભરતુ;
દૈ પર જીવને દુખ, મુરખ મન માંહી હસ્તુ;
ઉચ કુંજમાં હોય આદમી, પાણુ મુખ નર્તી વાત છે;
વલ્લભ ઉઠે છે જાણવું, નખળુ નીચી જાત છે.

છપો ૭૭

ખોદ ખોદણી જીખ, પરાઈ પેટ ભરીને;
મુંઠ મનથિ મલકાય, કથલી કુડી કરીને;
કહે અન્યને નેસ્ટ, શ્રેષ્ઠ પોતે થાવાને;
આપ તાણા જીણુ ગાય, ધરા ધુતી ખાવાને;
એમ કરે પાપે પોટલો, અતી અરીશ્યા હાડમાં;
કહે વ્યાસ જે જન ખોદશે, તે જન નરકી ખાડમાં.

છપો ૭૮

કહો દુષ્ટને દુષ્ટ, તેહમાં ધરમ ન લાગે,
કહો ચોરને ચોર, પાપ તેમાં નવ લાગે;
હુંતરિને હોંસોઆર, કહેતાં ભાટ ન થૈયે;
પુન્ય વંત દાતાર, કહ્યામાં કિર્તી ન કહિએ;
શાને સહુકાર ગાઈએ, તે નહી જસ કહ્યા કથી;
નખજાને નખજો બોલતાં, વ્યાસ કહે નીંદ્યા નથી.

(૨૭)

છપો ૭૬

ખહુ ખાલ જે ખાલ, તોલ તે તણા નાગાશે;
હોષ ઘણા ગુણવાન, તો હચે ગર્થવ ગાણાશે;
વાત કરે વહેવાર, સરવ નગ જુડી જાણે;
વ્રથપણું ઘણું થાય, તોહચે વીસ્વાસ ન આણે;
લોકો લવરી ખોરો ગણે, સ્વાલ કરે કદી સુતરો;
વલ્લભ કહે છે ખહુ બકે, તેને કહે સૌ કુતરો;

છપો ૮૦

હૃલમાં આજુ ઝેર, હૃલમાં આઝી માકર.
હૃલે યૈયે સેઠ, હૃલથી યૈયે ચાકર;
હૃલ વધારે વહેર, હૃલથી રનેહજ વાધે;
હૃલે છુટે હાય, હૃલ તે ઊંચા ખાધે;
હૃલ હવાડે મોહોતથી, હૃલ હવેથી મારતી;
વલ્લભ કહે છે હૃલડી, રાજ્યાસન પધારતી.

છપો ૮૧

હાંસીમાં વીરોધ, ક્રોધ હાંસીથી થાય;
હાંસી તોડે હેત, રેત હાંસીમાં ખાય;
હાંસી વિખનું મુગ, કુગ કુમે હાંસીમાં;
હાંસી જરના નાસ, ધરે હાંસી ફાંસીમાં;
હાંસી હાટ હુધમાતનું, હાંસી વાવે ઝાંખરાં;
કહે વલ્લભ હાંસી થકી, છે ઇજ્જતના કાંકરા.

(૨૮)

છપો ૮૨

મસ્કરીની ટેવ, દેવ દુભે છે તેને;
પડે પ્રભુની લાત, સમજ આવે નહિ એને;
પામે અતી અપજસ, પાણ મન પાછું ન પાડે;
કપુતનો કુઆર, સહુને ઠડે ઉરાડે;
જનેતા જેહની છીનકી, પીતા જેનો તસ્કરો;
વક્ત્રભ કહે સુત તેહનો, નીકળે મુરખ મસ્કરો.

છપો ૮૩

વદે ઉછળતુ વેણુ; ફેણુ કડવું મુખ ભાંખે;
કરી કટાણી કોધ, બોજ તરછોડી નાંખે;
બહાલા સંગે વાત, કરે તોપણ તે રીતી;
દુસમન જન દખાય, એજ પાપીની પ્રીતી;
ઝેર ભરેલ જીભ જેહની. ઘા જોગ ઝેરી બોલછે;
કેહે વક્ત્રભ તે આદમી, ભુકણ ખરની તોલછે.

છપો ૮૪

વગર વિચાર્યું વેણુ, વદે તે મુખમાં પેસે,
વગર વિચાર્યું વેણુ; વદે દુર દશા એસે;
વગર વિચાર્યું વેણુ, વદે શીર સત્રુ જંગે;
વગર વિચાર્યું વેણુ, વદે ભય ભારજ ભાંગે;
વગર વિચાર્યું વેણુ વદે, તે જીવડો પસ્તાયછે;
કેહે વ્યાસ બોલ્યું અને નહીં, તો ભર્યા તુલ્ય થાયછે;

(૨૯)

છપો ૮૫

લાડ લડાન્યું ખાળ, ગાળ ભાંડે તે સહુને;
કહે માતને રાંડ, માત ખોલે મુખ વહુને;
વદે તાતને સુત, ભાઈને સાળક ભાંખે;
કથે કઠોરાં વોણ, સીખ ઠોની નવ સાંખે;
મ્હોઢે ચઢાવેલ ખાળકો, આખરૂં ટાળે તાતની;
કેહે વલ્લભ તે છોકરૂં, કુખ વગોવે માતની.

છપો ૮૬

કરી પુત્ર પક્ષ, લક્ષ લડવામાં રાખે.
રદ્યે ચાંપે સુત, અન્યપર દૈવત દાખે;
ભાંડે ભુંડી ગાળ, તેમતે સુણે સાંમી?
દખી શીખે ખાળ, અસર તે જાયે ઝાંમી;
માત તાત તણું ખોલવું, સવણુ કરી ગુણુ સ્હાયછે;
કેહે વલ્લભ તે છોકરૂં, છેવટ વાંઠી જાયછે.

છપો ૮૭

ખજો રાંડની કુખ, કહુંત પુત્ર પ્રશવે પેટે;
હરી જનને દે કુંઃખ કુછને ભાવે ભેટે;
અધર્મે જાણવે જોર, ઢોર ઘાલી ભંગ પાડે;
અનેક જીવને કાળ, પુરાણ પાડી નસાડે.
ભગવત નામમાં ભંગ કરે, ધર્મો ટીંખા ગાળના;
કેહે વલ્લભ આ ગુણુથી, ગણુવો સુત છીનાળના.

(૩૦)

છપો ૮૮

મરજો પુત કપુત, ખાય પરમુખની ગાજો;
મરજો પુત કપુત, થાય ને સૌના સાજો;
મરજો પુત કપુત, રંગમાં ભંગ પડાવે;
મરજો પુત કપુત, લોકને આજ ચડાવે;
ને પુત કપુતો નીકળે, તે જન મરજો આપથી;
કહે વલ્લભ તેવા થકી, છુટે સહુકો પાપથી;

અતી સર્વ વર્ણત વીરો

છપો ૮૯

જનક કરશે જેહ, તેહ થોડામા મરશે;
જનક કરશે જેહ, તેહતુ હાકમ હરશે;
જનક કરશે જેહ, જગત તેનાપર ચીડે;
જનક કરશે જેહ, પ્રમુખ તેને પીડે;
જનક કરવું ને ધારશે, તેના હાલ ભુંડા થશે;
આકતુર તુલ્ય વલ્લભ કહે, બહુ કરતો ઉડી જશે.

છપો ૯૦

બહુ દોડે થકાય, બહુ આર ભારજ મારે;
એક દમ કરે જોર, જરૂરે તે જન હારે;
છોળે વધે ને નિર, એક પલકે તે ખુરે;
ગટપટ બાંધે સ્નેહ, તેહ દુકામાં તુરે;
ઘાણુ કરે તે થોડાકને, ઝાઝામાં કડવાસછે;
કહે વલ્લભ સત્ય માનજે; થોડામાં મીઠાસછે.

(૩૧)

છપો ૯૧

ખડ ખડ કાઢે દાંત, હશીને જે નર નારી;
ખુદી હિણુ તે હોય, નહિં રીત પાસે સારી;
મુરખના સરદાર, દંત દેખાડે ઝાઝા;
નગમાં હસકું બોજ, થાપ ને ટુટે માઝા;
રાંડ રડેને હાજો હસે, તે મુરખો પ્રમાણજે;
દંત કાઢી હસવા થકી, વ્યાસ વદે બહુ હાંણજે.

છપો ૯૨

તાત સુતને શીખ, બીક દેઈ દે જાણ;
બ્રાત કહે સુખ વાત, વીરને વારે બાણ;
માતા મુખ દે ગાગ, બાળને સ્વારથ સાર;
ભગતી ભાંખે ભેદ, કાઢવા લક્ષ નડાર;
બાળપણમાં ખુર પડે, મ્હોટ પાણમાં તે મીઠકું;
કેહે વલ્લભ પાછળ સહુ, સંભારે તે દીઠકું.

છપો ૯૩

મુરખને દયો ગ્નાન, સાન આવે ન કદાપી;
સમજવો સૌ સાર, તોયે નવ સમજે પાપિ;
કરો કોટી ઉપાય, મ્હાયતો રાખો બાળી;
પણ પડી જેહ દેવ, ટળે ના તેતો ટાળી;
પ્રત્ન કરી સ્થીર પાડીએ, તોપણ મન જાયે ડગી;
વલ્લભ કેહેછે શેઠની, શીખાંમણ આંપા ભગી;

(૩૨)

છપો ૯૪

નહીં નફ્ટને લાજ, નહીં નફ્ટને હાંની;
નહીં નફ્ટને ટેક, નફ્ટ જન બે ધિમાની;
નહીં નફ્ટનો ખોજ, નફ્ટને શીક્ષા શાની;
નહીં નફ્ટની સાખ, નહીં નફ્ટ તે જ્ઞાની;
હર નહીં નફ્ટને લોકનો, નફ્ટ જન નીરદ ઘણો;
કેહે વદસલ માને નહીં, નફ્ટ ભય રાજ તણો;

છપો ૯૫

જેણે મુકી લાજ, તેહને રાજ ઘડીનું;
લજવે માને ખાપ, લજવે સગુ અડીનું;
આણે મનમાં હર્સ, સર્સ સૌનાથી જાણી;
છેત પામે દુખ, સુખ થાયે ધુળધાણી;
લાજ રહીત રાજ ભોગવે, તે સપનુ ગડી ચારનું.
કહે વદસલ સુધરે નહીં, કાં પુરૂષ કાં નારનું.

છપો ૯૬

ખરૂ કહ્યામાં ખાર, ખરો ખર જનને લાગે;
વ્યાપે રૂદ રીસ, વેણુ વધુ મહિં વાગે,
થાય આકળુ ભુત, કુા મનમાંથી ઉઠે;
ખરૂ ખમે નહિં આપ, રોશ આણે ને રૂઠે;
સત્ય કહે સોક ઉપને, ડાપણુ બજવે ડાંડનું;
કહે વદસલ તે છોકરૂ, હોય રઝળતી રાંડનું;

(૩૩)

છપો ૯૭

સાચા જનને સોક, કદી કાળે નવ આવે;
રહે ન છુપ્યું કર્મ, ચાહ્યો ભસ્મ લગાવે;
શાન્તદાને ચોર, કહે નવ ડરે લગારે;
ધેનું કેરાં શાંગ, હોય ધેનું ને ભારે;
સુર્ય ભણી ધુળ નાંખીને, પાછી પોતે પામતા;
કેહે વક્ત્રલ લાગે નહીં, સાચે સોને સામતા.

છપો ૯૮

સૌ મન ડાહ્યું થાય, નહીં કો મનથી ધેલું;
નહાનું મ્હોટું કોય, હોય પાછળ કે પ્હેલું;
આણુ ભણુ કે વીદાન, રાય કે રહિયત સરવે;
ગધ્ધો મન ગુણવાન, ધુમતો ઘણોજ ગરવે;
અક્કલ જગમાં ઢાહોડછે, ખરેખરા ઈનસાફની;
અડધી વ્યાસ કહે અન્યની, આખી સૌને આપની;

છપો ૯૯

સમજે સહુ મનુસ્ય, હુંસ્યપરના હૈયાની;
મુંઢ નરો પાણુ કાંક; લહે વિકટ વહીયાની;
મુઢ પુઢ પડપંચ, સરવ વરત્યામાં આવે;
મન ડાહ્યો જન કોય, હોય તે હંપદ લાવે;
પાણુ સમજે સહુ પ્રાણીઓ, ખોટું કે અથવા ખરૂં;
પાપ વ્યાસ કહે દીલનું, સમજીને કરજો પરૂં.

(૩૪)

છપો ૧૦૦

આપ વખાણે ગુણ; ત્રુણ સરખો તે ભણવો;
હું પદ માગે માન્ય, ભણો જન ભોટજ ગણવો;
થોડો અક્કલવાન, ખતાવે બહુ બચાઈ;
પ્રેમ વખોડે સર્વ, ગર્વ તોપણ મન માંડી;
મુંઠ જન હાલ્યો થઈ રહે, મનથી પુર પલકાય છે;
કેહે વલ્લભ સુણો સભા, આછું પાત્ર છલકાય છે.

છપો ૧૦૧

હુંતર જેની પાસ, દાસ સૌ થાએ તેના;
મળે માન્ય આકાર, બેસવા ગાડી મેના;
લક્ષ્મી લાગે પાય, રાય પણ બે કર જોડે;
ત્રસ્થ શેઠ સહુકાર, નમીને આગળ દોડે;
મળે મન ઇચ્છ્યું આવીને; ભાર પડે નહિ તાણવો;
વલ્લભ કેહે છે સૌ થકી, હુંતર હીરો જાણવો.

છપો ૧૦૨

હુંતરને જન જોઈ, ખરોખર પાકો કરતા;
જગમાં જીતે તેહ, હાંમ હૈયામાં ધરતા.
રાખે નહી કચ્ચાસ, હાય તે જનને થોડી;
સેજે સૌ પચાસ, જુગતે લે જર જોડી;
પકો હુંતર લે હાથમાં, તેને વેઠ થોડિ પડે;
કેહે વ્યાસ કાચે હુંતરે, મ્હો માંથે હોડી રડે;

(૩૫)

છપો ૧૦૩

કાચાનું કમ જોર, ઠોર ઠોરે તે ભાગે;
પાકું થાય પસાર, કાંઈ ઠોકર નવ લાગે;
કાચે કમ કીસમત, ગત થાય તે કીસ્મો;
પાકે પાંખે જસ, આખરૂંથી લે હીસ્મો;
કાચે કીસખ વલ્લભ કહે, કો દન ઊંચો નવ ચડે;
હીંગનું પડીકું આવડયું, એટલે ગાંધિ ચૈ પડે.

છપો ૧૦૪

શ્રેષ્ઠ થવા જે રહાય, જાય તે જનનું જાદ.
ખુએ તે ખોરાક; કોઈ મ્હોટાને વાદ;
નકામ તાણે ટેક, છેક છોછો તે થાયે;
વાગુ ખુદ્દીએ વાદ, કરીને ખડું કુટાયે;
વીના હુંજર હાથી ખને, ઝેડાં ખાવા રહાય છે;
કેહે વલ્લભ છોટા થયે, કીડી સાકર ખાય છે;

છપો ૧૦૫

કરે વડાનો વાદ, નાદ તેમાં ઉતરશે;
લાંબા નરની સંગ, જાય ઢુંકો તે મરશે;
દર્શી વડાનો મ્હેલ, ઝુંપડી વાદ પાડે;
વડા વાદ પોશાગ. કરી દેવાળું કાડે,
ખાય ખાંચું વડા વાદથી, રાંક વડા સાંમો વશી.
કહે વ્યાસ વલ્લભ છેવટે, મરશે તે ટાંગા ગશી.

(૩૬)

છપો ૧૦૬

કરે વડાથી જ્ઞેર, ઝેર રાખીને દલમાં;
હ્રુવ જર થાયે નાશ, ઉડે તે પાંખર પલમાં;
ખુએ ઘરને ગામ, ઠરીને ઠામ ન બેસે;
દામ ટળે નકામ, ચીતમાં ચીંત્યા પેસે;
સુખે સુવા પામે નહી, માટે મનથી ખીંચે;
કેહેછે વ્યાસ વડા થર્કી, જ્ઞેર કદી ના કીંચે.

કન્યા વકરો કરવા વિશે.

છપો ૧૦૭

લે દિકરીના દામ, ડાંમ રેવાના તેને;
દુખ ટળીને સુખ, મળેલું દીકું કેને;
રક્ત લક્ષ્મી એજ, તેજ ઘરમાં નવ વ્યાપે;
કરે કુળના નાશ, હળાહળ કુમતી આપે;
ચામનો દામ ઉપજવીને, તર્તજ ખુશી થાયછે;
વલ્લભ કેહેછે વીતતે, લક્ષ ઘણું લે જાયછે.

છપો ૧૦૮

દામ લેઈ દે ચામ, નામ બોળ્યું તે ધણિયે;
લે દિકરીનું પ્રવ્ય, તાત તે લડવો લણિયે;
પરાણત નવ કેવાય, થાય વેચ્યાના જેવું;
ગણવો ગુણકા તાત, શાસ્ત્રથી અવળ તેવું;
લે લક્ષ્મી ત્રાહ્યત્રાહ્યની, પીતા પુત્રી આપિને;
કેહે વલ્લભ સત્ય માનજો, પાપ ઘણું તે પાપિને.

છપો ૧૦૯

વેઠી વપુએ કુંખ, સુખ તાકે તનીયાનું;
 નીરખે વર જર ઘર, નહિ અવળું દનીયાનું;
 નીચ કરે નીંદ્યાય, સત્ય સારૂ નવ ખીચે;
 તાકી સારૂ સુખ, દાન કંન્યાનું દીચે
 તે ગુણ સહુ ડાહ્યા તાણા, તાત સુભ સભાગીચો;
 કહે વ્યાસ સુખ સુતા તાણું, સોધે નહિ અભાગીચો.

છપો ૧૧૦

દૈ કંન્યાનું દાન, માન્ય મોકલતાં ખાચે;
 કરે જમૈથી ઝેર, બ્હેર વણ સામો થાચે;
 રાખિ આપને ઘેર, પેર પાળ્યાની બોલે;
 કુવરીન કુટુંબ, ગણે તે ખરની તોલે;
 પરાણાવિને કરી પારકી, પુઠ અમલ કરે આપનો;
 વણલ કેહેછે નર્કમાં, ઠામ થાય તે આપનો.

શાન્તી રાખવા વિશે.

છપો ૧૧૧

લોભ થકી લુટાય, લોભથી ટેકજ દુટે;
 લોભી જન કુટાય, લોભથી ગર્થજ ખુટે;
 લોભે ન રહે લાજ, રાજ પણ લોભે ખુએ;
 લોભે આપ ન ખાય, લોભથી ઈજ્જત ખુએ;
 લોભે લવરી લુલી લવે, લોભે ખત્તા ખાયછે;
 વણલ કેહેછે લોભથી, લક્ષણ સઘળાં જાયછે.

(૩૮)

છપો ૧૧૨

સંતોશી જન જેહ, દહ પ્રકુલીત તેના;
સંતોશી સુખુધ, જોગવે સૌ સુખ ચેના;
સંતોશીના ટેક, રહે જનમારો આખો;
સંતોશીના જજસ, ભાર જગમાં નહિ જાંખો;
સંતોશીનું માન્યજ વધે, સંતોશી તરતા તદ્દા;
કહેછે વલ્લભ જગ વીરો, સંતોશી સુખી સદા.

છપો ૧૧૩

મન ધાર્યું જો થાય, ખાયમાં કો જન લુખ્ય;
ફરે ન નાગુ કોય, લિખારૂ રહે ન લુખ્ય;
ચાલે ન ચોરું કોય, વાહનો ઘેર વસાવે;
ચોરી ન કરે ચોર, કોઈ પર ઝૂંઝુ નવ ગાવે;
નોહો કરી કો કરે નહી, વેડ કરે સાને મથી;
કહેછે વલ્લભ હર વીના, મન ધાર્યા થાતાં નથી.

છપો ૧૧૪

જો આલ્યું રહે ચીંત, હરે નહી રાવાણ સીતા;
જો આલ્યું રહે ચિંત, પડે ન પરાસ્વર પીતા;
જો આલ્યું રહે ચિંત, કુર્યોધન યુધ ન માંડે;
જો આલ્યું રહે ચિંત, રામજી નાર ન છાંડે;
મન આલ્યાં રહેતાં નથી, હર ધાર્યા સૌ થાયછે;
વલ્લભ કહેછે મુરખા, ચિંત વસ કેવા જાયછે.

(૩૯)

છપો ૧૧૫

લક્ષ્મી વરના લેખ, પડ્યા મીથ્યા નવ થાયે;
લક્ષ્મી વરના લેખ, કોયથી નવ ભુસાયે;
લક્ષ્મી વરના લેખ, લખ્યા ગુંદરની ગાર્યે;
લક્ષ્મી વરના લેખ, ટળે ના દીન હુન્નરે;
લક્ષ્મી વરના જે લેખછે, તે પરમાણુ થાયછે;
વલ્લભ કેહે મુઠ્ઠા મતી, હું કંતથી કુટાયછે.

છપો ૧૧૬

હું કંત રાવાણુ રાય, રામચંદ્રે રણુ રોળ્યો;
હું કંત દુર્યોધન, પાંડવે વન વીજ્ઞેળ્યો;
હું કંત કંસાસુર, ક્રોધ કરી ક્રબ્ધે માર્યો;
હું કંત જરાસન, ભીમથી લઢતાં હાર્યો;
હું કંતી ના કુટઈ ગયા, ટેક રહ્યા કોના નહી;
કહે વલ્લભ સહુ હરી કરે, વીચારી દયો મન મહી.

છપો ૧૧૭

દશા રામને શીસ, પડી વન વાસ કહાડ્યા;
દશાનન રાય શીસ, નારથી બુદ્ધા પાડ્યા;
દશા ક્રબ્ધને શીસ, માણીની ચોરી આવી;
દશા દમી ચંદ્રાસ, જમ્યો એ પરનું લાવી;
દશા પાંડવને શીર પડી, ધ્વાદશ વરસો વન વહ્યા;
કે વ્યાસ દસા હરી ચંદ્રને, નીચ ઘેર ન્હોકર રહ્યા.

દેવા વિશે

છપો ૧૧૮

દુખી દેવાદાર, મુવા સ્વપને નવ પામે;
કપડાં બહુ ખેંચાય, જાય ત્યાં ઠાંમે ઠાંમે;
ઘેર પડે પોકાર, લહેણિયાં આવી બેસે;
ગાળો પણ દસ વીસ, ખાઈ ખુણામાં પેસે;
નીરભયથી નવ રહી શકે, નહી સંસારી મુખકું;
કહે વલ્લભ સહુ માનજે, દેવા તુલ્ય નહી દુખકું.

છપો ૧૧૯

દેવુ દારણુ કુંખ, કદી દેવું નવ કરવું;
વેડી લેવી ભુખ, ઉધારા તું પરહરવું;
દેવાના થઈ દાસ, રહેવું પડે સદાયે;
પડે જોડવા હાથ, વેણુ વાંકુ ન વદાયે;
દળીદર દુખ દેવે વધે, દેવે દાંનત ખીગડે;
કહે વલ્લભ દેવા થકી, રહે આખરથી ગડે.

— ૦ —

મીઠાં માણસ વિશે

છપો ૧૨૦

મીઠા માણસ સંગ, રંગ કદી નવ કરીએ;
જે જઈએ પરદશ, મ્હેત વિના ત્યાં મરીએ;
જણાય નહિ કઈ મર્મ, કર્મ તેનાં ધારેલાં;
મીઠાથી બહુ લોક, દિઠાં જગમાં હારેલાં;
મુગો રહિને બાલે નહી, મીઠું ખોડું કે ખરું;
ગેબી ગાળો તે મારશે, વ્યાસ કહે કરજે પડે.

(૪૧)

છપો ૧૨૧

મીઠું ન બોલે બોલ, તોલ તનમાં તે તાકે;
મીઠું માણસ લાગ, જોઈને મારી નાખે;
ગ્રહી પેટમાં પાપ, આપ ટાઢો થૈ રાજે;
ધણી ગોઠવે ગેડ, નહી બોલેને બોજે;
આચરે નહિ કાંઈ મુખથી, પેટ મહી પાળી રહે;
મીઠા તણા સંગ છોડજે, વ્યાસ વલ્લભ સાચું કહે.

છપો ૧૨૨

રહે ચઢેલું મુખ, મુખ તેને નવ આવે;
ઝેરી જન દખાય; કોઈ રસ્તે ન બોલાવે,
કહે અદખો લોક, કટાણુ મોઢું નરખી;
સગું સાથ નવ થાય, હસે નહિ કોજન હરખી;
વળી જગ સહુ અતકું રહે. ગણે કુકમી કાળછે,
વ્યાસ કહે રહે મુખ ચઢ્યું, તેજ ધણી ચંડાળછે.

છપો ૧૨૩

હસ્તુ રહે છે મુખ, દુખ તે જનતુ નાસે;
ઉમંગ સૈને થાય, જઈ જગ બેસે પાસે;
આંશુદિ કહે લોક, હરખતું મ્હોકું જોઈ;
ગુણ જગત સૌ ગાય, અદખો ન કહે કોઈ;
લાવે લોક બોલાવીલે, ગંભત કરવા કારણે,
હસ મુખાને વલ્લભ કહે, મુખ મજે સહુ ખારણે.

અવળી રીત વીશે.

છપા ૧૨૪

દુનિયાના દારંગ, જગત જુઓને ભાળી,
વાઢનારી છે જેહ, તેહને કેછે પાળી;
પાળેછે ઘીં પાત્ર, બોલતા તેને વાઢી;
બહુ અવળા ઉચ્ચાર, વદે દુનીયાંજ અનાડી;
બાંધે પચાસની પાઘડી, તોરો તેનું નાકછે;
કેહે વલ્લભ પાછળ મુકે, અવળું આડો આંકછે,

છપેા ૧૨૫

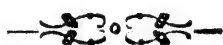
ધુંધટ તાણે નાર, વ્રધ જનને દખીને;
કરે ઉઘાડુ મુખ, દીયર ખ્યારો પેખીને;
બહાર જતાં સણગાર, સજે બહુ સારા વાઘા;
પીઉંજ પાસે જાય, અંગ પ્હેરીને ધાઘા;
ઘેરે બહાલામાં હોય ઘણુ, પરમું હોયે પ્રીતડી;
વલ્લભ કેહછે જગ વીશે, જોજો અવળી રીતડી.

છપેા ૧૨૬

કાન સાંભળી વાત, કદી સાચી નવ કહીએ;
નજરે દીડી હોય, તોહ વીચારી લઈએ;
ઊંડો કરીને ક્યાસ, આપ તપાસી જોઈએ,
પડદે પુછાપુછ, કરિને સદે ખોઈએ;
નીસ્યે કીધા વણ વારતા; કરે તામશી તાપના;
વલ્લભ કેહછે તે ધણી, બનશે બેલી પાપના.

છપો ૧૨૭

જેને જેપર પ્રેમ, જેમ તે પરતે ધારે;
 જેને જેની ખીક, ખીક તેને તે મારે;
 જેને કહપના જેહ, તેહ સપને ઉપજાવે;
 હુયામાં જે વાત, હોયતે હોઠે આવે;
 આહાર તેવો હોટકાર છે. વ્યાસ વદેછે વારતા;
 જેને પ્રેમ જેહ વાતનો, તેમ જેમ તે ધારતા;

ન્યાયાધીસ વીશે.

છપો ૧૨૮

મરોને અમલદાર, પક્ષ પાદાજે કરતા;
 કરે નહિ સુભ ન્યાય; લેઈ લાંચો ઘર ભરતા;
 ગ્રહસ્તોને દે માન્ય, ગરીબને ગરદન ઘાલે;
 ઉગટ સુલટ ઈનસાફ, કરીને કુડો ચાલે,
 રંડી બાજ ન્યાયધીશજે, તેપર પ્રેમ ન આણવો;
 કેહે વક્ત્રી પક્ષજ કરે, તે બહુ જગીચો જાણવો,

છપો ૧૨૯

એ જાણને વીરોધ, કાંઈ કારજનો ચાલે;
 તેમાંકો ત્રાહીત, ચીત ડાપણથી ઘાલે;
 એક તરફની વાત, ચુણી સત્ય માની બેસે;
 કરવા તેની પક્ષ, આપ કુમખમાં પેસે;
 બીજા ઉપર બહુ બરબડે, બુંદુ મુખ ભણતો ફરે;
 કેહે વક્ત્રી લાંધુરને, કામ ઘણું ગાલજ ભરે.

છપો ૧૩૦

જેઠ બેના વિચાર; સાર સોધીને કાડે;
 કોણુ સાચને જુઠ, ઉર ઉરમી ઉડાડે;
 પછી તાણે પક્ષ, લક્ષ વસા તે ડાહ્યો;
 સાણાનો સરદાર, લડતનો પરખે પાચો.
 ખરી ખુચ ખોળે તે ખરો, સ્વાલ કરે સુ પક્ષનો;
 વલ્લભ કેહેછે જાણવો, તે નર ખત્રીસ લક્ષણો.

કામી જન વીશે

છપો ૧૩૧

કામી નર કે નાર, જાર ખુધીમાં ઝીણાં;
 નેત્ર છતાં તે અંધ, કરમ મુજે બહુ હીંણાં;
 નહીં લાજ મરચાદ, સ્વાદ સાચો કીડાનો;
 રહે થઈને લબ્ધ, પાસ પ્રેમી પીડાનો;
 રાત દીન જખના જરની, અન ઉદક ભાવે નહીં;
 વલ્લભ કેહેછે કામીને, નીંદ્રા પણ આવે નહીં.

છપો ૧૩૨

કામાતુર જન જેહ, તેહની જીભ્યા જુઠી,
 કોડી ન રહે પાસ, ગર્થથી ખાલી મુઠી;
 તસ્કરમાં પણ ત્યાર, દગામાં દાનત દોડે;
 નીચ નીશામાં પુર, નકારાં વાયક મ્હોડે
 જારી જન સગુ સમજે નહીં, છાક ભરયું છટકેલછે;
 કેહે વલ્લભ જગ જાણજો, કામી જન વટલેલછે.

મન વીના મળવા વીશે.

છપો ૧૩૩

માન્ય વિના પર ઘેર, કદી કાળે નવ જઈએ;
રહે ન રાખ્યો ખોજ, ભારથી હજવા થઈએ;
કેડ પતીકો હોય, તોય સાનું નવ જઈએ;
કરવા ચહિએ પ્રીત, આખર તેમાં ખોઈએ
વાણ માંન્યે મળે ગાદીચો, પણ તે ધુળ પરમાંગુવિ;
કેહે વલ્લભ ધુળ માન્યથી, મળતાં ગાદી જાણવી.

છપો ૧૩૪

જે ઠામે નહિં ભાવ, લહાવ ત્યાં ક્યાંથી વીત;
હૈત વિના ને, માર પડે નહીં પ્રીતે;
મળે નહીં જ્યાં માન્ય. ધ્યાન ત્યાં ક્યાંથી લાગે;
લુટાય જ્યાં અનેક, છેક ત્યાં ભય સું ભાગે;
જેહ ઠામે ઉમંગ નહીં, ત્યાં વેળા કેમજ વળે;
કેહે વલ્લભ અન ના મળ્યું, તો ધન ત્યાં ક્યાંથી મળે;

જીવોના દેહ વીશે

છપો ૧૩૫

વધદ કરે વૈદક, રોગ તે તનના ટાળે;
ચેપ ચોટતો હોય, તોય પણ તે જન ખાળે;
લાવે મુગી મુગ, વનસ્પતી ભાર હરાડે;
ઐશધીઓ અનેક, ચોપડી રોગ મટાડે;
ખઈ વધદનું ઝાસડ મળે, મળે ખનેલા જોતનું,
વલ્લભ કેહેછે નવ મળે, સોધ્યું ઐશદ જોતનું,

(૪૬)

છપો ૧૩૬

કદી ન મુકે કાળ, રસા તાળે જઈ બેસે;
સસ્ત્રક પેટી હોય, કોય ત્યાં છુપી પેસે;
ઘર બાંધે જગ માંય, વાસ પુરે જઈ વનમાં;
ઊદંબરૂ બકતર, કવચ કો પહેરે તનમાં,
લે સાહેતા તપશી તાણી, ચતુરાઈ નહિં ચુકતો;
પાણુ વલ્લભ કેહે કાળતે, કોઇને નથી મુકતો;

છપો ૧૩૭

સગાં માતકે તાત, ભ્રાત ભગની ને નારી;
મામા કાકા કંથ, છોકરાં સૌ સંસારી;
ગાય બળદ કે ભેંસ, અબકે પોપટ પાળે;
કાંતો તેલે લહેણુ, કાંય તો દુધું વાળે;
જેહ જેને સંસકાર છે, તે તે ભગું થાય છે;
લેહેણુ દેણુ વલ્લભ કેહે, પુરણુ થયે સૌ જાય છે.

પાપીની પ્રીત વીશે.

છપો ૧૩૮

પાપી બાંધે પ્રીત, આસ રાખીને જરની;
પાપી બાંધે પ્રીત, પ્રેમદા જોવા ઘરની;
પાપી બાંધે પ્રીત, ઉડુનર લેવા માટે;
પાપી બાંધે પ્રીત, તેડવા વાંકી વાટે;
પાપી બાંધે પ્રીતડી, કાંઈ મત્લબને કારણે;
કેહે વલ્લભ જે સ્વારથી, તે ન ચડાવો બારણે.

(૪૭)

છપો ૧૩૯

કરે માંણુની પ્રીત, રીત એતો રૂઢાની;
સ્વારથની મીત્રાઈ, કરે જાતજ ભુંડાની;
દાસ્તી દીલની હોય, કોય દીવસ નવ દુઢે;
આશાની અસનાઈ, પ્રેમતે પલકે ખુદે;
કરે ભાઈખંધી ભીડની, દામ નારને અન વીના;
સદાયે સરસ તે ચાલતો, વલ્લભ મુખ ખોલે ખિના.

છપો ૧૪૦

સૌમાણ ખાંધો રમેહ, નેહ વીમાનો જાણો
નીકટ નાવે કોય, વપત વેળાએ સાંણો
રાજવંત જો હોય, લક્ષમી લેવા ખેલી;
જાત કરમને માટ, ભડે દાસ્તી ખાંધેલી;
રાવાણ જેવાને જરજ્યો, ખેહલે મુઆમથી;
મત મુકજો સહુ સ્નેહનો, છે પણ સત્યચારી નથી.

વ્યશન વીશે.

છપો ૧૪૧

વ્યશનમે વસ જેહ, તેહનો સંગ ન કરીયે;
જાતાં ખહાર ખજાર, સાથથી લાજ મરિયે;
ખોલે વ્યસની વેણ, કોણ સાચુ નવ કહીએ;
આપે કોલ કરાર, તોહયે વિશ્વાસ ન રહીએ;
હોય ભુપત કે શેડીયો, વળગ્યુ વ્યસન જે જાતને;
વલ્લભ કેહે વ્યસનીં થયો, તે નગણે જિન માતને.

(૪૮)

છપો ૧૪૨

જે નર નાંસા ખોર, ચોર તે જરૂર જાણિ;
ભંગી પીચે ભાંગ, તેહને ઘર ન આણિ;
અફિણ હરામી ખાય, પીચે ગાંજે ગંજેરી;
મુંઠ કરે મધ્યપાંત, ખને વટલીને વ્હેરી,
તાડી સંગ તુછ જાતને, ગેગઠ થઈ ફરતો ફરે
કેહ વણલ વ્યસની થયા, તેનું ચિત ચોરી કરે.

છપો ૧૪૩

કરીએ કમૈ જોહ, તેહ પડદામાં સાર.
સુભ અથવા અસુભ, ખુખ ન્યાર કે પ્યાર.
મીઠાસ કે કડવાસ, ભજનકે ચોરી ચાડી.
પાપ જરકે પુન્ય, વાત સીધી કે આડી.
સગળુ તે પડદ સોભતું, ખુલ્લિ ચીજ ખે સાખની.
કેહ વણલ સૌ માનજે, ખાંધી મુઠી લાખની.

છપો ૧૪૪

સાખે સઘળુ સુખ, દુઃખ પાણુ સાખે નાસે.
સાખે સુભ વ્હેવાર, સાખથી તર્કટી ત્રાસે.
સાખે રે' ભય ભાર, સાખથી માન્ય મજે છે.
સાખે સૌ વ્હેવાર, સાખથી દામ રજે છે.
સાખ તે સહુથી શ્રેષ્ઠતા, ઇજ્જતનું એ આભ છે.
કેહ વણલ સૌ સાંભજો, સાખ લાખનો લાભ છે.

(૪૯)

છપો ૧૪૫

શાખ ટળિ મળે લાખ, લાખ તે રાખજ નાંણો.
શાખ ગયે સૌ જાય, મળેના અનનો દાંણો;
શાખ ગયે વહેવાર, જરા જગમાં નવ ચાલે; ।
શાખ વગરનો જન, કોઈ ઘરમાં નવ ઘાલે;
શાખ ટળી તે જગથી ટળ્યો, શાખ મનુશનું મુળ છે;
વક્ષલ કહે છે સાંભળો, શાખ ગયે સૌ ધુળ છે.

છપો ૧૪૬

નાગુ નાચે નાચ, આપ પાતાળે પેશી;
ખાટું ખાણું ખાય, ચાહ્ય તો પડે બેસી;
ચોરી કરિને ચોર, વસે સહુકારી વાશે;
ખુંની જન કરિ ખુંન, થાય શતો લુપ પાસે.
છીનાળી કરિ છીનાળવા, કરમાં માળા સાહ્ય છે;
વક્ષલ કહે રહે ચુપ નહી, વા વાર્તા સૌ જાય છે.

છપો ૧૪૭

એક કરે કુંડ કામ, કામ તે રાહુનો ટાળે;
હોય કરમ ચંડાળ, બીજ બહુ જનનું બાળે;
કપટ કરે હંમેસ, દશની ઈજ્જત ખુએ.
કરે આપનું કાર્ય, જસસ પાછળ નવ જુએ;
મતલબ આપની સાધીને, પાપી જન પંથે પળે;
કહે વક્ષલ તે જીવને, રણતાં રોજ નવ મળે;

(૫૦)

છપો ૧૪૮

ને શીખેલો પાઘ, માન્ય તેતો ખડું ખાયે;
ને શીખેલો રાગ, તેહ ગાણુ નવ ગાયે;
નેને વચક હોય; કહેથી તે નવ વાંચે;
ને શીખેલો નાચ, નચાવે તે નવ નાચે;
આ સરવે અહંકારીને, માન્ય કદિ ના દીછાએ;
કેહ વલ્લભ મોંઘા તાણી, પળશી પળના કીછાએ.

છપો ૧૪૯

ગરજને નહિં ગત્ય, મત્ય હાંકે પોતાની;
જાણે ન પરની પિક, અન્ય હસતા રોતાની;
મતલબ સાધે આપ, બાપ ગર્ધવને બોલે;
બને આંધજો ભીંત, બકે ખડું ખુચટ તોલે;
ગરીબ પાણુ દખડાવતો, એજ સુદ સુમારછે;
કેહ વલ્લભ સહુ જાણજો, ગરજ જન ગુમારછે.

છપો ૧૫૦

મળતુ વેવીશાળ, ભાગતા તે જન પાપી;
પોતે સારૂ ચ્હાય, સુધરે નહી કદાપી;
ફરી રંકતુ ભંગ, આપ ઘરમાં લે તાણી;
તે કન્યા રંડાય, થાય અંતે ઘુગ ધાણી;
પર વેવીશાળ ભાગીને, મુંઠ મન ખુશી થાયછે;
વલ્લભ કેહેછે છેવટે, મુજ સમુણ જાયછે.

(૫૧)

છપો ૧૫૧

કોઈ કરે સુભ કામ, કરતાં બગડી જાય;
પછી ધરે બહુ શોક, શોક ધરવે શું થાય;
ખીજ મુરખ લોક, જાય દેવાને કપંકા;
શીદ કર્યુ આ કામ, નકાંમા નાંખે લપકા;
હીમત સહોદરે આપવી, લોચન હાંસું લુછવું;
વલ્લભ કહે પાણી પીને, પાછળ ઘરશું પુછવું.

૩૫ જોખન વીશે.

છપો ૧૫૨

જેને જાદ ૩૫, તેહને આજ ચડેછે;
નર્તી કરે નીંદ્યાય, પાપિ જન પુઠ પડેછે;
કરે આંગળી લોક, શોક ઉપજવે ઝાઝાં;
ઘનજત હલકી થાય, તોડાવે દુસ્ત મલાઝા;
વગર કુડે કાંકરા પડે, હુખી રૂપાણુ જનછે;
વલ્લભ કહે બહુ રૂપને, માંચેતો લાંછનછે.

છપો ૧૫૩

હોય જોખનના મદ, હૃદય વાળે વળી ઉધો;
સોમણ દીને શીખ, તથાપી થાય ન સુધો;
બહુ બગને અહંકાર, જર વિકાર ભરેલો;
કહુ વેણુ ક ચાલ, કોધ હરનીશ કરેલો;
આંખડી પાંખડી ખીલતી, જોખન ચડતા લોહીનું;
ફેલે વલ્લભ જવાનીચો, કહ્યું ન માને કોઈનું;

(૫૨)

સમો વર્તવા વીશે.

છપો ૧૬૪

સમો ભણે જન જેહ, તેહ જગમાં જસ પામે;
પડે કદાપી કાળ, દુખતો પાણુ તે વામે;
હુપદ ધરીને રીત, રાખતાં વીત ખુએછે;
સમો સરવથી શ્રેષ્ઠ; વિસ્વ તેને જુએછે.
સમો વર્તે સુખ ભોગવે, દુનીયાનો એ નકછે;
સંસાર સુખ સમા થકી. વ્યાસ વદ રધ્ય ટેકછે.

સ્વભાવ વીશે.

છપો ૧૫૫

જેને જીભનો સ્વાદ, ખાદ તેને ખહુ આવે;
ખુએ ઘરને ગામ, ગળાથી ગર્થ ગુમાવે;
કોડી ન રહે પાસ, પછી તે શીખે ચોરી,
છેવટ વટલી જાય, ચઢાય છોરો કે છોરી;
જેહેને ચઠાકો જીભનો, તે લક્ષણ નહિં ઠીકનું;
કહે વલ્લભ ખાય ખુશથી, બેઠને અનામીકનું.

છપો ૧૫૬

મધુપાન પીનાર, દુધ આપો ભે એને;
સ્વાદિક અપરમપાર, પાણુ રૂચે નહિ તેને;
માંસ આરી ને અન, આપવે ઉર ન લાવે;
અન આરીને જન જેહ, તેહેને અન્ય ન ભાવે;
ખળને રહેનત રૂચે નહીં, ફાગટ ખાવા આશ્ચર્ય;
વલ્લભ ફહે માંણુ પ્રક્ટી, પંડ પડે તે જાયછે.

પરચુરણ વીધયો :

છપો ૧૫૭

હયને વહાલો ધર્મ, નીચને વહાલી નીંદ્યા;
મુરાને રણ યુધ, જ્ઞાનને વહાલી વીધ્યા;
આદીતને જીહાર, શીવજીને જળ ધારા;
હરિને પરઉપકાર, ભક્તને ભક્તો સારા;
વસ્તારીને વસ્તી ગમે, સુભ સોભા દખાડવા;
વક્ષભ કહેછે વીખને, વહાલા લાગે લાડવા.

છપો ૧૫૮

જારી જનને જાર, ચોરને વહાલી ચોરી;
કન્યા દ્રવ્ય ખાનાર, તેહને ગમતી છોરી;
જુગારીને ફુત, રમ્યાથી લાગે રૂક;
બ્યસની જનને કેફ, ઠીક બુંડાને બુંક;
શાને શાહુકારી ગમે, પ્રીય સુભને સુમતછે;
કેહે વક્ષભ જગ જાણુજે, સતિને વહાલુ સતછે.

છપો ૧૫૯

મજે ગરીબને ગર્થ, કુઠામી બેસે ઠામે
નહોકરી લાવે નીચ, કુઆરો કન્યા પામે;
વંજ પામે સુત, બુધ વાણુ હુન્નર શીખે;
અભણુ ભણુ વીધ્યાય, પ્રેમથી પુસ્તક પીખે;
સાક પીરસનાર નાતમાં, કો કાર્ભારી થાયછે;
કેહે વક્ષભ આ સર્વના, ચક્ષ બોચિએ જાયછે.

છપો ૧૬૦

કોને ધન હંકાર, કોયને રૂપ તણાછે;
 કો જનને વીધાય, કોયને જથે ઘણાછે;
 કોય આખરવાન, કોયને બળ જોધાનો;
 કોને હુજર હાથ, કોય હુકમ હોધાનો॥
 કોઈ જનને નામના તણા, કોને હંકાર કુળનો;
 પાણુ વ્યાસ કહેજે રાખસે, તે છવ છેવટ ધુળનો.

છપો ૧૬૧

ઘટે દગ્ગરથિ દામ, બોજ બોડ્યાથી ઘટેછે;
 બિહુ વદ વહેવાર, માન્ય મસ્કરિયે મટેછે;
 અતિ પહેરે પતિયાર, આજસથિ ઉદ્યમ નાસે;
 નીંધાથિ પરીવાર, ઘટે છે ચારે પાસે;
 આયડ્યાથી ઘટે આખર, ડીંધથી ઉદ્યમ જાય છે,
 કેહે વલ્લભ ધ્યાન રાખજે, ચેતવાણીના ન્યાયછે.

છપો ૧૬૨

માગવું વીમ્ર લોક, સોક મુકીને મનના;
 માગવું સાધું સંત, તાપ ટાળીને તનના;
 માગવું પૈદ વકિલ, વાળદ માગી લેવું;
 માગવું જોસ ફકિર. જરા શરમાવું કેવું;
 આ લોક સરમાય માગતાં, ચુલે ચડે ન તાવડી;
 કેહે વલ્લભ માગ્યા વીના, નથી પિરસતી માવડી;

(૫૫)

છપો ૧૬૩

નીચ સંગથી નીચ, ઊંચથી ઊંચ જાણ્યે;
સ્હાને સંગે સાહ, ચોરથી ચોર ગણ્યે;
સપુત સંગ સપુત, સાણુ સાંગા સર્પ્યે;
કપુત સંગ કપુત, ઘેલે ઘેલા પર્પ્યે;
તાડી વ્યાસ કહે પીછ્યે, ગાય તળે દુધજ લહે;
તાડ તળે દુધ પીછ્યે, તોપણ સૌ તાડી કહે.

છપો ૧૬૪

સર્પ સુંદરી ચોર, વાઘ વેશ્યાને બેરી;
વાળંદને વાંનર, જુઠને જાણસો ઝેરી;
વીંછી વ્યસની રાય, સ્વાન સુઅરને છોર;
કપટીને કાટેલ, તામશી મુડેલ ઢોર;
હંડાં જળને અગની થકી, ખાંધવો પંકુ ખીછ્યે;
કેહે વલ્લભ આ સર્પના, કો વિસ્વાસ ન કીછ્યે.

છપો ૧૬૫

નીર વીના સરીત, સુત વીનાની નારી;
જેખન વીના અંગ, રંગ રૂપ વીના ભારી;
રતુ વીનાનું રૂળ, ખજ કજ હીણ જે જાદે;
હંભ વીનાનો સ્વાદ, કહો શો લાગે ખાધે;
દાતા વીનાના યાચકો, ચંદ્ર વિનાની ઝામની;
કેહે વલ્લભ સોભે નહી, કંથ વગરની ઝામની.

(૫૬)

છપો ૧૬૬

પરધનને પરનાર, પર સીખને પર સુઢી;
પરરૂપ પર ઠહેવાર, પર પરીખજ પરખુઢી;
પર ઇજ્જત પરનામ, પર સુખને પર સોભા;
પરગુણ પર વીદ્યાય, પર દુખને પર ઓભા;
પર હોદદા ને પર દીકરા, આપે લેવા ધારતા;
કહે વલ્લભ કાંઈ ના વળે, ફાગટ ફાંફાં મારતાં.

છપો ૧૬૭

નમે ન નીચી જત, નમે ન કુળ હીણુ નારી;
નમે ન માણસ મુંઢ, નમે નકો અહંકારી;
નમે ન ઉંચુ ઉંટ, નમેન પાત્રજ ઓછું;
નમે ન ગર્ધવ ખુધ, નમે ન છોકરૂં છોછું;
તરૂં એ રંડાનુ ન નમે, ફાવે તેમ મરો મથી;
હયો વલ્લભ કહે તાડછે, તો તે નિચ નમતો નથી.

છપો ૧૬૮

ટજો અનરથી રાજ, ટજોને નખજી નારી;
ટજોને અટકણુ અસ્વ, ટજો નર વિલીચારી;
ટજો ઝુરૂનો સીખ્ય, નામ દૈ લાંચન દતો;
ટજોને પુત કપુત, પાછળે અવજસ લેતો;
ટજો ગજીચો મુત ગાયનો, કપટિ મિત્ર પાણુ ટાળીએ;
કહે વલ્લભ આ સહુ મુએ, રૂવ જરા નવ ખાળીએ.

(૫૭)

છપેા ૧૬૯

જુઠાનું છે પાપ, જુઠ કેવાને કેહેવું;
નથી ને નુકસાન, જુઠ તેવાને લેહેવું;
કોનર જતો હોય, કહે હું જાઉં બજારે;
પંથે પળતાં કોય, ખોલાવેથી વહે ત્યારે;
ઢેલે જોનારો જુઠડો, બજાર કહી આડો ગયો;
તેને જુઠો નવ જાણવો, વ્યાસે સત્ય સાચો કહ્યો.

છપેા ૧૭૦

સાંભળ હેવડા સીખ, બીક કરજે તું આઘી;
ફુલ કરતાં નીધાય, કરે ફૂનીયાં નીરભાગી;
સ્હાય થાય જગ માર, જાય ઈજ્જત ખાપુકી;
પાણુ સત્ય સારૂ ટેક, કદી નવ દેવો સુકી;
દે દુરીજન બહુ ફૂંખકું, પાણુ સામગીયો સ્હાયછે;
સારૂ કરતાં વલ્લભ વદે, શત્રુ થકી શું થાયછે.

છપેા ૧૭૧

સત્ય કાજ સતી સુત, ગયા પાંડવ વનવાસે;
સત્ય કાજ નળ રાય, વહયો વન વામા પાસે;
સત્ય કાજ હરીચંદ્ર, મસાણી યૈને બેઠો;
સત્ય કાજ બળી રાય, આપ પાતાજે પેઠો;
મોરધવને સુભ સત્યથી, કરવત દેહ કપાવીયો;
મગાણસા સુત ખાંડીયો, પાણુ સત્ય જય વરતાવીયો.

(૫૮)

છપો ૧૭૨

ટેક કાજ કંશ રાય, હરીને કબુલ ન કીધા;
 ટેક કાજ અભીમાન, સપ્ત કોઠા શીર લીધા;
 ટેક કાજ જરાશન, કેદથી રાય ન છોડ્યા;
 ટેક કાજ ગાંગેવ, ગુરૂને કર ના જોડ્યા;
 ટેક કાજ દુરીચોધને, નાપી પાંડવને મહી,
 વ્યાસ કે ટેકથી રાવણે, સીતાજી આપ્યા નહી.

સમસ્યાના છપા.

છપો ૧૭૩

ચાર નારજો જોડ, તેમનો એકજ સ્વાંમી.
 દખાવ વાંમન રૂપ, રહે નારોને નાંમી;
 હોય આસન નાર, નાથ થઈ નીચે યસે;
 જમે જણીઓ ચાર, જઈ વર વચમાં પેસે;
 કંથ વીના જમે કામની, તો અડધી ભુખી રહે;
 પુછે વલ્લભ સહુ સાથને, આ ઉત્તર કીયો કહે.

ઉત્તર.

જમણા હાથની ચાર આંગળીઓ અને પાંચમો અંગુઠો.

છપો ૧૭૪

ચાર નારનો સાથ, નાથ તેને એક રૂડો;
 દુખમાં વહાલો હેમ, સુખમાં ભારે ભુડો;
 નીચ ક્રત કરી નાર, બાર બગડીને આવે;
 નકરો તેનો નાથ, ગંદકી ધોવા જવે;
 નર નારોને લગાઈછે, અને જમે કો દીન નહોં;
 પુછે વલ્લભ સહુ સાથને, આ ઉત્તર કોણુ દે કહિ.

ઉત્તર.

કાબો હાથની આંગળીઓને અંગુઠો.

(૫૯)

છપો ૧૭૫

નારીપર નર એક, ચડાવીને રગદાળે,
આંગળી ઘાલી લોક, આંમડી બેની ચોળે;
મસળે સૌ બે હાથ, પછિથી મારે તમાચા;
મુખથી મુસે તેહ, જેરવે નહિ નર કાચા,
પાકા પુરૂષને તે પચે, રસકસ ચુશી લે મહુ;
કેહે સમશા વલ્લભ તાણી, ચાતુર નર તેને કહું,

ઉત્તર.

તમાકુ ઉપર મુના, મસળનાર ખાનાર માણસ.

છપો ૧૭૬

સોજ સસ્ત્ર સત આઠ, કામની કબળે આણી;
એકસો અઘે નાર, થઈ હરીની પટરાણી;
વહાલી પ્રભુની જોહ, તેહ લોકોએ જાલી;
મચડી મસળી છેક, લઈ અધારે ઘાલી;
વારા ફરતી સૌ ભોગવી, નરમ થએ આવી દયા;
હરિની વલ્લભ ગ્રહિ કામની, તેથી પ્રભુ રાજ થયા.

ઉત્તર.

ફરવવાની માળા.

છપો ૧૭૭

વંદળ જતી એક, તેહપર બે નર ચડતા;
બે નર ઉપર નાર, નારપર બહુ નર પડતા;
તે સૌ સંકેલાય, એટલે નામજ નારી;
મનુસ માત્રો ચહાય, થાય તેનાથી ચારી;
લહેરી લાલ એ નારીને, તજે નહીં ભરશોકમાં,
વલ્લભ તાણી સમશા કોહો, પુછુ લાલા ભોકમાં;

ઉત્તર દોહરો.

પાંન અને કાથો મુના, સોપારી સુભ જાણુ;
એળચિ કણ ખીડી કરી, ખીત વધે પરમાણુ.

(૬૦)

છપો ૧૭૮

ત્રૈણ જણાની જોડ, જોડ બખેછે મ્હોટી;
બોલેછે તે અંધ, ન સુણે સારી જોટી;
સુણનારો જે જન, નબ્બ બોલે નવ દખે,
દખતો આણવાચક, બહુ ખરો આણ લેખે;
આ ત્રણ જણ રહે સંપીન, તો મન ગમતુ થાયછે;
એક એકવાણ બોલે નહીં, વલ્લભની સમશાયછે,

ઉત્તર.

છપો ૧૭૯

બોલનાર છે મુખ, દખતું નથી કદાપી;
સુણે નહીં લગાર, જોડ બે એન આપી;
સાંભળનારો કાન, એહથી નવ જંખાયે;
એન પણ બેજોડ, નહીં ભાશણ ભંખાયે;
આંખ સરવે ચીજ દખતી, પણ બોલી નાંણે નહીં,
સુણી સખે નહીં વારતા, વલ્લભે તે સમસ્યા કહી.

છપો ૧૮૦

બે નારો છે શ્વેત, જોઈ છે જુગતે ભાળી;
નીર્જે ન આપ શરીર, ખાંપણ્યો લાગી કાળી;
રાતે લાગે સરમ, માટ પડદામાં પેસે;
દિવશે મુકે લાજ, બહાર હુઘાડી બેસે;
જાદુગરી તે નારીઓ, જગ વસ કરવું જાણતી;
કેહ વલ્લભ સમસ્યા કહો, સૌને બહાલી પ્રાણથી.

ઉત્તર.

બે આંખ્યા એજ ઉત્તર છે.

છપો ૧૮૧

એક અબળા રસાળ, આપવદી ગાય ગાંધું;
 સ્વાદીક સૌથી સર્સ, ખાય ખુશીનું ખાંધું;
 તેને નર ખતરીશ, ઘર ઘાલીને ઉભા;
 બીપર નર જે શ્રેષ્ઠ, ચોકિ કરનારા સુખા;
 તેમાં એક બડ મુછિયો, ખીજે મુછવાળો સહી;
 કહે વલ્લભ સમસ્યા કહો, ચાતુર નર સભા મહી.

ઉત્તર.

જીભ ૧ દાંત ૩૨ હોઠ ૨ સહીત એજ ઉત્તર.

છપો ૧૮૨

એક નર ઉત્તમ નામ; વસે છે વાસો વનમાં;
 વેઠે વા વરસાદ, ટાઢ તડકો સ્થે તનમાં;
 નારી વાણ વસ્તાર, જણીને મરતો ભારે;
 શત્રુ થાય સંસાર, ઇંટ લાકડીયો મારે;
 તે નર જણે બધી દીકરી, લોક હરાણ કરી જાય છે;
 કહે વલ્લભ તે પુત્રીને, સૌ જગ કરડી ખાયછે;

ઉત્તર.

આંખાનું ઝાડ એજ ઉત્તર છે.

છપો ૧૮૩

છાક છકેલું છેક, જનાવર એકજ નેયું;
 કીધું સૌને સુખ, ફૂંખ ફુનીયાંનું ખોયું;
 જીવ વિનાનું જોર, કરી મતવાલુ મહાલે;
 દીન એકમાં દાઢ, થકી સત ગાઉ-ચાલે;
 માહા મહોદ્દું મુખ એકછે, ભગભગ ભારે ભાંખતું;
 મુતરે બેઠે ઇંદ્રી થકી, ચીસ કારમી નાંખતું.

છપો ૧૮૪

ખટ ચરણોછે ગોળ, સહુ સાથે ડગ ભરતા;
 અંગે અગન અપાર, અંતી અંગારા ઝરતા;
 ઉડજે અંગે નીર, નસો કોટીધા જેમાં;
 અવળ પગે પાણુ જાય, પુઠ ફરે નહીં તેમાં
 પાણી પીચેછે તે ઘણુ, કાસ્ટ પહાડો ખાયછે,
 જે બાહુ બાંધોની મહી, ઝટ આવે ઝટ જાયછે.

હી-તર—આગ ગાડીનું ઈજન.

દોહરો.

વાળ વના દસ વાળછે, તેતો કીયા વાળ;
 સાંણા સર્વે સોધીને, ઉત્તર દયો આ કાળ.

હી-તર છપો ૧૮૫

રાયકવાળ રવાળ, પોડવાળ જતિ જાણો;
 ગયાવાળ ગુણવાન, ઉને વાળ નહીં અજાણો;
 પ્રહ્લીવાળ પુન્યવંત, ખેડાવાળજ ખેલાડું;
 રોઢવાળને રંગ, કદી નવ ખોલે આડું;
 દીસાવાળ દીન પાળછે, છે ગોમતિવાળજ ઘણા;
 તે દસવાળ વલ્લભે કહ્યા, ભાગ્યા સંદે સૌ તણા;

દોહરો.

પાંચ ચણ્યો પાચે દણો, પાંચે જણો અંદર;
 નર નારો નાત્યો ઘણી, દખવી દયો પંદર.

હી-તર છપો ૧૮૬

ગહાંચાણુને મોચાણુ. કમાચાણુ જતી જાણો
 ખાવચાણુ અવદીચાણુ, ચણો પાંચે ઉર આણો;
 ખેરાંદણુને લોદણુ, ખરાદણુ દણુમાં આવી;
 તપોદણુને વાદણુ. દણો એ પાંચ ખતાવી;
 ભાડ ભુજણુ દરજણુ જુઓ, ખાજણુ ખોજણુ છે સહી,
 ઘાંચજણુ સહીતજ પંદરે, વલ્લભે તે જતો કહી.

દોહરો.

પાંચ તણો ને ખટસણો, ત્રણ ખણો છે જોડે;
આદ જતો જોડને, ભાગો કો સંદેહ.

ઊ-તર છપો ૧૮૭

રાવતાણ ને ભીસતાણ, જુઓ રજપુતાણ રૂડી;
કાયતાણ કીસ્માતાણ, છેવટે સૌથી ભુડી;
મુગસાણને ભિસાણ, પોમસાણ ગોલાણ ગણજો;
કસાલાણ ભાઠલાણ, આમણી છેવટે ભણજો;
ખાણમાં કણખાણ મુખ્યતા, ખીજ જોત ઘોખાણજો;
સૌ ભેદ વ્યાસે ભાગીયો, ત્રીજ ખાણ ઘોખાણજો;

દોહરો

ઘેઉ સણોને ઘે ઠણો, ત્રૈણ વણોજો સાર;
વ્યાસ વદે ઉત્તર કહો, કરીને મન વીચાર.

ઊ-તર છપો ૧૮૮

ખારસણને ગોસણ; સણો તે ઘેઉ સમજજો;
મરેઠણ ખારેઠણ, ઠણોનો સંદેહ તજજો;
વાણમાં ગણો લેવાણ, કડવાણ તેની જોડે;
ત્રીજ વણ સાગવાણ, જુઓ સૌ સાચી હોડે;
ઘેસણોને વળી ઘેઠણો, ત્રૈણ વણોની વાતજો;
વ્યાસ કહે શુભ સોધીને, શણકણ વણની જોતજો.

છપો ૧૮૯

અષ્ટ સ્વાદ જગમાય, સ્વાદ નવમો કોકાકો;
જીલ્યાયે લૈ સ્વાદ, વાદ પછિ કરવા માંડો;
ખાતાં ઊપજે હર્ષ, પ્રથમ ગળ્યો મુલ સારો;
અતી આનંદ થાય, ખાય ખાટો ને ખારો;
કુકુવો તીખો ને તુરો, મીઠો ને મોજો વળી;
ફેલે વલ્લભ સ્વાદ નીકળે, ઘે ચાર ચિજ ભેગિ મળી.

નામના અવગુણ વીશે.

છપો ૧૬૦

ધર્યુ રવીદત નામ, હોય રાત્રી તુલ્ય કાંતી;
સાંતી દાને ક્રોધ, નામ શાનું તે સાંતી;
કુમેર ધરિયું નામ, નહીં ભંડારે કોડી;
ભીખારીદા નામ, દામ દીધેલા બેડી,
નામ ગીરધારી પાડીયું, ઢેપુ પાણુ ધરી ન શકે;
કહે વલ્લભ નામ બોખડો, સહુથી સવાયું બકે.

છપો ૧૬૧

મગન ધરાવ્યું નામ, ફરેતે સદા ઉદાસી;
ધર્યુ ધરમદાનામ, ઘણા ને દે ફંદ ફાંસી;
નામ ધરે અટોળ, હોય બહુ ઉદમવાળો;
ધરે ધોળિદા નામ, નરો કાળજથી કાળો;
ઘણા દયાળદાસ નામના, કસે તાણાં કરમે કરે;
વ્યાસ વદ હીરા નામના, રોડા તુલ્ય રખડી મરે.

છપો ૧૬૨

કપટી હોય અપાર, ધરાવે નામજ ભોળો,
કુલડી આપી એક, લિ આવે મોટો ગોળો;
કુમરદા ધરે નામ, હોય તરણાને તોલે;
જુઝાસા હોય નામ, સદા તે સાચુ બોલે;
ગરીબદાસ નામજ ધર્યુ, અસ્ત આપ હોયે ઘણો;
કહે વલ્લભ દેવ દત્તમાં, ગુણ હોયે દેતો તણે.

(૬૫)

છપો ૧૯૩

ગાંડા ભૈયરિ નામ, પોતાની પાજે રાંડો;
આપ ઉછેરે બાગ, ત્યાહરે સાંતો ગાંડો;
હાલા ભૈ ધરિ નામ, ઇંટ લૈ સહુને ધાયો;
ફેરે નગ્ન બે ભાન, તાહરે સાંતો હાહ્યો;
બ્યાલાભાઈ નામજ ધયું, કડવો તે સંસારને;
નામ પ્રમાણે ગુણ ના મળે, ધીક નામ ધરનારને.

છપો ૧૯૪

હોય ધનખાઈ નામ, મરે તે ચરખો કાતી;
નામજ ગંગા ખાઈ, દસે દાડે નહી નાતી;
ધરે લક્ષ્મી નામ, ભીખ માગીને ખાતી;
નામ હોય કર્તુર, નરી ગંદી ગંધાતી;
કંકુખાઈ નામજ ધયું, કાજગથી કાગી ધણી;
વલ્લભ કે રૂપમાં નહી, ત્યારે નામ સાંતું મણી.

છપો ૧૯૫

રૂપાગી બૈ નામ, હોય અંગે બહુ ખોડો;
ધુગી ધરિયું નામ, ઉપજે દામ કરોડો;
નામ હોય સંતોક, પ્રવ્ય સાંચે હોય ચોગી;
હોય દિવાગી નામ, બજે હૈયામાં હોગી;
નામ હરખાબૈ પાડીયું, નિત છાતી સિસ કટતી;
નામ ચંચળ વલ્લભ કેહે, દાઢ પ્હોર દાડે ઉડતી.

(૬૬)

છપો ૧૯૬

નામ હોય સરસતી, પતી તે કરે હજારો;
અમરત પાડયું નામ, મુખમાં બોલ નહારો;
નહાંતી ધરિયું નામ, કેમ ઘડપાણમાં નાંતી;
મોઘી ઐ ઘર ઘર, ભમે તે મોઘી સાની
બહુ જન નામ પાડે ભલી, ભુંડી આખા ગામમાં;
વ્યાસ વલ્લભ કહે ગુણુ વિના, આગ મુકો એ નામમાં.

છપો ૧૯૭

ચંદા ગવરી હોય, અમાંસીક ચંદા જોવિ;
ભુરી પાડયું નામ, કોડ નિકળ્યા હોય તેવિ;
કાસિ નામની નાર, છોસ કાંઈ નવ પાજો;
સોના બાઈ નામ, ઘેર ધાતુ નવ ભાજો;
વલ્લભ કહે નામ વીજળી રાત્રે ભુંડીમાં ભજો;
પરસન ના દરસન થકી, ખાવા પીવા નવ મજો.

વચન ભરૂટ વિશે

છપો ૧૯૮

વચન ભરૂટ જન જોહ, તેહ પશુઓથી ભુંડો;
કરવો નહી વિસ્વાસ, ચડાવ રૂડો કે કુડો;
હાડ માંસ કે ચાત્ર, પશુ પક્ષીનું સાર;
આવે વીસ્વને કામ, તેહથી મનુશ નહાર;
પાણ્યુ નહી મુખ ભાખીયુ, કર ઠોકરો મીથ્યા ગયો;
કોણ કુતરાનો જાણવો, વ્યાસ વદ વીલો થયો.

છપો ૧૯૬

કગીયુગમાં વીસ્વાસ, કરોમાં કોઈ જનનો;
 કરવો નહી વીસ્વાસ, પેટ પ્રસવેલા તનનો;
 કરવો નહી વીસ્વાસ, પ્રેમદા પરણેલીનો;
 કરવો નહી વીસ્વાસ, વહેવારે વરણેલીનો;
 વિસ્વાસ નહી બંધવ તણો, પુનીનો કે પાપનો;
 કેહે વલ્લભ કરશે નહી, વિસ્વાસ સગા બાપનો.

છપો ૨૦૦

વિસ્વાસ ઘાતી લોક, વધ્યાછે જગમાં ઝાળ;
 વિસ્વાસ ઘાતી સર્વ, હોય રૈયત કે રાજ;
 વિસ્વાસ ઘાતી સર્વ, સવારથ સારૂ હણશે.
 વિસ્વાસ ઘાતી સર્વ, મુખથી મીઠું ભણશે;
 વિસ્વાસ ઘાતી બહુ વીસ્વમાં, વેણ વીસ્વાસે આપશે;
 કેહે વલ્લભ આ યુગમાં, વીસ્વાસે સીર કાપશે,

છપો ૨૦૧

વિસ્વાસ ઘાતી જેહ, તેહ જન પુરણ પાપી;
 સિખ માનીને કામ, પાડવું નહી કદાપી;
 વિસ્વાસ ઘાતી જીવ, રોમ રોમ નર્કજ પામે;
 લક્ષ ચોરાસી દહ, ધરતે કામે કામે
 વિસ્વાસ ઘાતી જે જીવડો, મનુશ છતાં અમરછે;
 વિસ્વાસ ઘાતીને વ્યાસજી, કેંછે પાપી પુરછે.

(૬૯)

છપો ૨૦૨

વાણ વિસ્વાસે કામ, કશુ જગમાં નવ આલે;
વાણ વિસ્વાસે કોય, કોઈને કાંય ન આલે;
વાણ વિસ્વાસે નાર, પુત્રીપરની નવ લાવે;
વાણ વિસ્વાસે એક, એકને ઘર ન આવે;
વિસ્વાસ વાણ સંસારમાં, કામ ન આલે કોઈને;
કરો વિસ્વાસ વલ્લભ કહે, પણ તે માણસ જોઈને.

છપો ૨૦૩

વિસ્વાસે વહેપાર, કરેછે સરવે પ્રાણી;
પશુ પક્ષી કે નાર, લાવિએ વિસ્વાસ આણી;
વિસ્વાસે સુખ પ્રાપ્ત, થાયછે જ્ઞાન ગતીનુ;
વિસ્વાસે ઘરખાર, ચાલતુ નાર પતીનુ;
મળે વિસ્વાસથી શ્રીહરી, વિસ્વાસે દે પેટીઓ;
કહે વલ્લભ વિસ્વાસથી, પરણે બેટાબેટીચો;

દીનતા રાખવા વિશે

છપો ૨૦૪

દે મુરખ જન ગાળ, આજ તેમાં શું બેસે;
તેનાં મુખની માંદા, વલ્લભ પાછુ પેસે;
મ્હો તેનું ગંધાય, થાય ના કોને કાંઈ,
સદગુણના સપુત, લાવવુ નહીં મન માંઈ;
જેવું જે મુખથી વદે, તેવું તે દેખાચછે;
વલ્લભ કહેછે ગાગથી, કહો ક્યાં ગુમડું થાયછે.

(૬૮)

છપો ૨૦૫

નમતાને સહુ વિસ્વ, કહેછે ગુણના સારો;
 નમતા જનને કોય, કહે નહી કદી નકારો;
 નમતાને નરનાર, નમેછે ખુશી સાથે;
 નમતા જનને સુખ, કર્યુછે જગના નાથે,
 નમતો નથી જે જીવડો, લક્ષ ચોરાસી તે ભમ્બો;
 વલ્લભ કહેછે વેદમા, નમ્બો તે હરીને ગમ્બો.

કંજુસાન વિશે

છપો ૨૦૬

વીત વાવરે જેહ, તેહ નર સદાય સુખી;
 આપ રઝુ નવ ખાય, બ્રાણવો તેને દુઃખી;
 આજે પેટ પાપીછ, ઈસ્ટ તેને નવ આપે;
 દામ માટ ગુલામ, ખની જીવને સંતાપે;
 કહે વલ્લભ પ્રજા છતાં, કસરવંત કસાઈછે;
 જેવેવાર પક્ષે વાવરો, ત્રેવડ ત્રીજે ભાઈછે.

છપો ૨૦૭

જેની ગાંઠે ગર્થ, વ્યર્થ તે કંજુસ થાતો;
 પણ ન મળે નીરાંત, પેટ ભરી નહી ખાતો;
 આપો આપ હીસાબ, કરી કોડી નવ આપે;
 વ્યાજ તણા જેવેવાર, કરી પરને સંતાપે;
 જાદ જે ધણીને ગર્થછે, તેમ છતાં નવ વાવર્યુ,
 કહે વલ્લભ તે શેઠીયે, પુત્ર તણ્યું દુધું ભર્યું.

(૭૦)

છપો ૨૦૮

ખરચે જે જન જમ, તેમ તેને હર આપે;
થોડાને થોડુક, ઘણાને ઘણાજ માપે;
મળે કીડીને કણ, માણ હાથીને મળેછે;
જેથિ જમ વપરાય, તેમ તે આપ રળેછે;
હરીને ઘર હીસાખથી, કમ જ્યાદે સૌ નેકછે.
વરો વ્યાસ કહે જાણુજો, સોમ દાતાનો એક છે.

ધર્મ ધારા

છપો ૨૦૯

કર્તા ધરમનું કામ, કરે અટકાવજ ઝાજો;
કુળની હુંપદ રહાય, જાય તે જનનો માઝો;
ઉંચ કામમાં નીચ, વેણુ કાઠીને રોકે;
છેવટ દુખી થાય, જાય તે જન જમ લોકે;
જે રામ નામના કામથી, ખાળેછે પરીવારને;
વલ્લભ કહેછે શાસ્ત્રથી, પાત્ર થશે જમ મારને.

છપો ૨૧૦

ધર્મશાળા ધરી નામ, કામ કોને નવ આવી;
કર્મશાળા તે કામ, આપને માટ ખનાવી;
રાખે વિસર્ધ સંત, અંત તે લે પંથીના;
થવા ન દે વીસરાંમ, કોઈ પણ છુવ જંતીના;
મુધરે સ્વારથ સાધુ તણા, તો ખીછાંના નાખતા;
હીક ધણીને વલ્લભ કહે, લંપટ જનને રાખતા.

(૭૧)

છપો ૨૧૧

પુન્યવાન લુવાર, પુન્યદાને કુમારો;
કડીયા માળી લોક, પુન્યમાં સૌ સુથારો;
બ્રામણો ભાવસાર, ખાતરી સોની મુરો;
ખમાર નાગર ભાટ, ઘાંચી પાણુ પુન્યે પુરો;
કણુખી કેડે કોટી રહ્યા, પટલિયા જગ પાળછે;
કહે વલ્લભ આ સર્વમાં, વાળીક મુંઝનો વાળછે.

છપો ૨૧૨

આપે આપી પુન્ય, નુન્ય કાંઈ નવ રાખી;
પાણી મુકયું પંડ, મુખ કમળાર્પણ ભાંખી;
પસાયતાં કે વ્રક્ષ, ધામ કે ઢોરો દેછે;
જંગમ મિલકત કાંક, દેઈને જીવ ભમેછે;
પછી પસ્તાવો બહુ કરી, પાછુ લેવા ચડાયછે;
પાપ વલ્લભ કહે તેહને, સત કોટી ઘણું થાયછે.

છપો ૨૧૩

ઢીલગડો દાતાર, પાર પાડે ન કદાપી;
કરે પુન્યમાં વાર, શેકિને વાવે પાપી;
તરછોડી દે દાન, જુઓ તે દાતા કેવો;
શોમ થકી પાણુ નીચ, જાણવો પક્ષીત જેવો;
દાતા ઢીલો વલ્લભ કહે, દાન કરે બહુ કુખથી;
દાતારથી ભલો સોમતો, હા ના કદી દે મુખથી;

(૭૨)

છપો ૨૧૪

અવ જસીયા દાતાર, પ્રથમ તે ખડું જસ લેતા;
એકો માગ્યા મુખ વાસ, નીર માગે કુધ દેતા;
કરે નીત્ય શેવાય, થાય તે હરિજન સાચો;
સૌ દીવસ લે જસ, પડે પાછળથી કાચો;
બેહુનું કંઈ ધુગ મેગવે, પુઠ વાંધા પાડી ઘણા;
કહે વલ્લભ આ ગુણુછે, અપજસિયા દાતા તાણા.

છપો ૨૧૫

ખાળ્ય સુંલનુ પ્રબ્ય, પ્રમારથ કામ ન લાગ્યું;
ખાળ્ય સુંલનું ધામ, નહી દ કોને માગ્યું;
ખાળ્ય સુંલનો હાથ, દાન તેથી નવ આપે;
ખાળ્ય સુંલનું શીશ, નમાવે નહી કદાપે;
ખાળો ટાંકાં સુભો તાણા, જળ નાળ્યું કો કામમાં;
કહે વલ્લભ આગ લાગજો, દુષ્ટ જનોના કામમાં.

છપો ૨૧૬

દસાંસ હરિનો ભાગ, ન ખરચે સુધો રહીને
શસ્ત્ર ઘણું લે જાય, ધરાવર અગતી થઈને;
કાંતો મુકે રોગ; પૈદ થઈ વિઠલ આવે;
ધરી તસ્કરનું રૂપ, સામજો સાંટી જાવે;
સાહા થૈ નાણુ ઘાલશે, ઢોંગે છુતવા મંડશે;
કહે વલ્લભ છોડશે નહીં, કાં રાજ થૈ ડંડશે;

(૭૩)

છપો ૨૧૭

કાંતો આપશે ખુત, તુત ઝાઝાં તે કરશે;
ક્યપી ખાપનું ગર્થ, લઈ ગુણકા ઘર ભરશે;
કાંતો કરિ જ્ઞેપાર, ખોટ ખાઈન ખોશે;
મરસે મોંઘી નાર, દીકરી રાંડી રોશે;
કાં છેડેથી છુટી પડે, કાં વ્યસને લે લાગનું.
કહે વલ્લભ મુકસે નહી, હરી હરીના લાગનું.

છપો ૨૧૮

જનમી માને પેટ, જરા જગમાં ન જાણાયો;
વહિ છુટે અવતાર, મનુશમાં તે ન ગાણાયો;
થયો નહોં દાતાર, થયો નહી સુરા તાણમાં;
થયો નહી ધરમીબટ, ગાણાયો નહિ હરિ જનમાં;
ગાણાયો નહી જે હુન્નરી, નહિ. વિદ્યાને પંથ ચડ્યો,
કહે વલ્લભ તે પ્રસવિને, માને પેટ પથ્થર પડ્યો.

છપો ૨૧૯

પમુ પક્ષીના દહ, થયે ગયે ઉપચોગી;
પરવતના પાસાણું, પડે જગ થાયે ભોગી;
હૈવે વ્રક્ષદ છાંય, કાંય ફળ જગને આપે;
પડ્યા પછી દે કાબટ, સ્ખબટનાં કબટજ કાપે;
મીથ્યા શરીર મનુશ તાણું, વાણું ઉપચોગી સર્કથી;
વ્યાસ વદે વેણું ધર્મને, પુન્ય વિના ખપનું નથી.

(૭૪)

છપો ૨૧૦

ઢાંક્યો ન રહે ભાણ, અતી વાદળ આભાસે;
ઢાંક્યો ન રહે જંદ, કદિ તારાને પ્રકાશે;
ઢાંક્યું ન રહે ભાગ્ય, વસ્ત્ર વિંટાળે સીસે;
ઢાંક્યો ન રહે સુર, રાય રાણો રાણુ વીશે;
ઢાંક્યું ન રહે ચિત નારનું, વ્યસની નવ છુપે કંઈ;
વદનલ જુએ પારખું, દાતા ઢાંક્યો રે નહી.

આમાણુ વીશે.

છપો ૨૨૧

ભિખને માંધે બ્રહ્મ, કષ્ટ કોટીધા નેમાં;
આખરૂં તોરો ટેક, રહેના રાખ્યો તેમાં;
ફેરે દુરખળ વેશ, તાહારે અપટી નાંખે;
કરને પરાઈ વેઠ, એમ દનારૂં ભાંખે;
ગાંઠ છુએ નહી શાંખણી, તેને બા કહેવિ પડે;
કેંહે વલ્લભ તે ભીખનાં, હાંલાં શું શીકે ચડે.

છપો ૨૨૨

વિપ્ર તણાં મુત નેહ, તેહ ભિખ પેલી માને;
પાણુ રાજા કે શેઠ, પાય.સામો રહી લાગે;
સર્વ કહે મહારાજ, મહીપતનાથી મ્હોટો;
હોય વળી વીધાય, પછી શો તેન ટોટો;
ધન અવતાર આમાણુ તણાં, એ દહને મું ફુખ છે;
કેંહે વલ્લભ નેવાણીયા, ભીખ તેને શી જુખ છે.

વૈષ્ણવ વીરો

છપો ૨૨૩

મરી વૈષ્ણવી વેશ, કહે શ્રી કૃષ્ણજી કપટી;
ગઉ સાધુ કે વિપ્ર, તેડને નાપે ચપટી;
માળા ઝાલી હાથ, દેવનાં દરસણુ કરતો;
પુન્ય વિના પાપીષ્ઠ, ફાંકડો ફંદે કરતો;
કાંઈ કોઈને દીધુ નહી, તે જન તરછટ ભુતિયો
કેહે વદનભતે ભક્તને, માથે જમની ભુતિયો;

છપો ૨૨૪

વીપ્રજ વીષ્ણુ રૂપ, વૈષ્ણવે તેહ ન પાળ્યા;
ન સેવ્યા સીધ સંત, પુન્યના પંથ પ્રજાળ્યા;
કંડી ખાંધી કોટ, દાટ કેરામાં મુકે;
ગણે ગુરૂને શ્રેષ્ઠ, જમની નીંદ્યા ભુકે;
ટીલુ ત્રૈલુ ગજ તાણીને, તીરથ યાત્ર કરતો કરે;
ગઉ ભ્રાંમણુ સેવ્યા વીના, વ્યાસ વદછે નહિ તરે;

છપો ૨૨૫

સોનાનો જ્યાં પાક, હોય ત્યાં સોનુ સોંગુ.
પરદેશ મધે જાય, થાય મ્હા મુઝે મોંઘુ;
ઘરમાં દેવસ્થાન, હોય તેથી નવ હરખે;
આધાનો મ્હા મોહ, જઈને આથે નરખે;
ગંગા મુકીદે દેશની, ફુરની ગંગા મ્હાપછે;
પહેલુ પરખે નહીં ચુરખા, પાછગથી પસ્તાયછે.

(૭૬)

છપેા ૨૨૬

વીના વીમ કો જાત, જોધ આપે સરવેને;
વેદ જ્ઞાન દે આપ, પાપ લાગે સીર તેને;
જેના કુળનો ધર્મ, કર્મનો કાંડ જતાવે;
શુદ્ર જાત આચાર્ય, થાયતો નરકે જાવે;
શુદ્ધો નમાવે વીમને, પાપે પંડ ભરાયછે;
કહે વલ્લભ વીમો નમે, તેપણુ નરકે જાયછે.

— ૦ —

ઢેંગી વીશે.

છપેા ૨૨૭

જ્ઞાન વણુ ગાણું ગાય, કુંદ ખડું ઘાંટે ગાણુ;
કહે કથા પુરાણુ, લોકને કરવા રાણુ;
ચંદન ચરચી ભાળ, ચલાવે ચાળા ચટકા;
વદ વિહારી વાંણુ, કરે લહેકાને લટકા;
વાણુ ટીંખજે ટીંખજો કરે, જાડુગર ધૈ જાણયછે;
કહે વલ્લભ ધીક લોકને, ધુત્તાને વશ થાયછે.

છપેા ૨૨૮

ચુરખને દે માન્ય, ધ્રુવ્ય ઢેંગીને આપે;
ભિંચાને દે ગાળ, નીચને ગુરુ થાપે;
સુભ ઠેકાણુ સોમ. અસુભે નાણુ કાડે;
સાળી પહેરે ચીર, જેન આંસુડાં પાડે;
કીમિયા જાડુ કિર્તી કરે, તેને સૌ જગ ચહાયછે;
કહે વલ્લભ કળીયુગમાં, પાખંડી પુજાયછે.

છપો ૨૨૯

હરી જનનો દેશ, ખમર શી સુલ ખોટાની;
 સરખી કીમત થાય; રહાય નહાના મોટાની,
 ભાઈ પાન પકવાન, ભાવ સરખે સૌ ખોલે;
 કાજ હસ ખર ગાય, ગણે તે એકજ તોલે;
 દેવ દૈત જાણે જોડના, સુભ અસુભ એકજ ગણે;
 સત્ય સમાગમ કીધા વિના, મુંઠ રહ્યા વસલ ભણે.

હરીભજનમાં ભંગ પાડવા વીશે.

છપો ૨૩૦

હરી નામમાં ભંગ, પડાવા પાડે તાજી;
 મિથ્યા કરે ખોખાટ, હસે ખડુ ધુળ ઉઝાળી;
 ઢાળે પરનો પાઘ, આપ સંતિયો થે બેસે;
 છેડા સાંધાણુ માટ, સોડમાં સૌની પેસે;
 કાંકરી ચાળો ચલાવિને, ખાયે ડબકા ઠોકરો;
 કેહે વસલ આ ગુણુથી, હોય છીનકીનો છોકરો.

છપો ૨૩૧

વાંમાનુ જ્યાં વ્રંદ, જઈ ત્યાં કોતર બેસે;
 ધારી કુડાં કર્મ, છેક સોડયોમાં પેસે;
 ચાતુરૈનાં ચેત, ચલાવે ખુબ ચલાખી;
 થાય ન કારજ કાંચ, પાપ લે લુકું ખાંખી;
 વલ્લ કહે વનીતા કને, ફર ભાણુ ગોખે ઘણાં
 સ્ત્રી સંગ બેસે ખામલા, કાં લક્ષણુ લુચ્યા તણાં.

कुंडलीया *

कुंडलीया १

टक्का तेरा नाहिहे, कांसे लाया साथ;
 भाई पेट पेंदा हुआ, तब ये जाली हाथ;
 तब ये जाली हाथ, नाथने जडा जनाया;
 कछु न दीया दान, मानमें जन्म गुमाया;
 कहे कवी जन व्यास, क्यास तुं करवे पक्का;
 समज समज गुमार, नही हे तेरा टक्का.

कुंडलीया २

पेसा पेसा क्या करे, पेसा हे गुलाम;
 संग कछु नही आयगा, पडा रहेगा डाम;
 पडा रहेगा डाम, दामसे दनियां कुभी;
 केसा लगीया मोड़, पुद्गकी ओड़ी पुभी;
 कहेत वल्लभराम, जयगा आया ओशा;
 आपी रहेना पुंस, पापसे मत कर पेसा.

कुंडलीया ३

तेरे सिरपर म्हेतहे, कल आन ओर अम;
 कर ले करता होयसो, पीछु करेगा कम;
 पीछु करेगा कम, तब संग नहि दल्लिका;
 धाम दाम के नाम, सभी यांही रेल्लिका;
 कहेत वल्लभराम, पडत सोमट के ईरे;
 समज सोम गुमार, म्हेतहे सीरपर तेरे.

કુંડળીઆ ૪

કાયા કર્યા કુંભહે, છોડ ગરવ ગુમાન;
 આયા એશા જાયગા, નહિ સમજે નાદાન;
 નહિ સમજે નાદાન, શાન શુદ્ધી સખ ભુલા;
 બેટકા ગુલામ, દામકી ખાતર ફુલા;
 કહેત વલ્લભરામ, દુર કર મમતા માયા;
 જરૂર જાયગા જીવ, મીઠે મમટીમે કાયા.

કુંડળીઆ ૫

ચમડી કયું ચુથાવતા, ભરભરકે ભંડાર;
 પીછુ ગાલી ખાયગા, જખ લે હીસ્સે દાર;
 જખ લે હીસ્સેદાર, ચાર તુમ સમજો મેરા;
 પડા રહેગા સખ, હોયગા જંગલ ડેરા;
 ખા પી આર ખીલાવ, સંગ નહિ દેવે દમડી.
 કહેત વલ્લભરામ, કયહુ ચુથાવત ચમડી.

કુંડળીઆ ૬

મેરા મેરા કયા કરે, તેરા નહી તલભાર;
 સખી છોડકે જાયગા, પુત્ર નાર પરીવાર;
 પુત્ર નાર પરીવાર, ચાર ઘડીકા સુપના;
 ગર્થ આર ઘર ખાર, ઉપમે કુછ નહી અપના;
 સુમત આયા મોહ, કાળકી જાજે ઘેરા;
 કહેત વલ્લભરામ, કાયકું કહેતા મેરા.

(૮૦)

કુંડળીઆ ૭

જુડી માયા જાનકે, દીલસે કરદે દુર;
કંજુસે કરકે ખડી, દર્શાતા નીચ તુર;
દર્શાતા નીચ તુર, ઉર ખીચાર ન આતા;
કરતાહે સંચીત, વિત વહી કુધર જાતા;
જેવટ જમકે હાથ, જાપગા યાંસે ઉડી;
કહેત વલ્લભરામ, જાન લે માયા જુડી.

કુંડળીઆ ૮

અંતર ઉડત હોતહે, કુછ કર મેં દાન;
કલજુગ જીવ લમાવતા, શો ભુજતહે ભાન;
સો ભુજતહે ભાન, ધ્યાન માયામેં લગતા;
બાધ સુને જમ પ્રેમ, ઘડી પીછે મન લગતા,
લગ જાતી જંજાળ, ગુરૂકા ભુજે મંતર;
કહેત વલ્લભરામ, ફીરે સખ ઉડત અંતર;

કુંડળીઆ ૯

મચ્છી નહાતી નીરમેં, રહે રાત ઓર દિન;
એસા નહાતા આદમી, પ્રભુ ધ્યાન પુન્ય ખિન;
પ્રભુ ધ્યાન પુન્ય ખિન, મીનકી માફક માંતો;
ફાગટ ફગ ના હોય, જ્યહં જગ જંતુ જાનો;
કહેત વલ્લભરામ, હરામી એ નહિ અચ્છી;
પાપ કહો કખ જાત, નીરમે નહાતી મચ્છી.

(૮૧)

કુંડળીચો ૧૦

કથા સુનત સખ કાંતસે, લગત બનતહે આપ,
દાન કછું દેવે નહી, જમ ક્યું જાવે પાપ;
જમ ક્યું જાવે પાપ, જાપ જપ કર કરે ટિકા;
જ્યું લુણ ખીન અનાજ, દાન ખીન ભજન ફીકા;
દયા દીનતા દાન, પકડ કર છોડે તથા;
કહેત વલ્લભરામ, જમી ફગ દેવે કથા.

કુંડળીચો ૧૧

અનાન ધ્યાન કે દાનમે, હા કેના સો શેત;
કબુલ કરે સખ મુખસે, કરનેકા મુસ્કેલ;
કરનેકા મુસ્કેલ, ફેલકા ફંદ ઉઝાવે;
લોણા દણા ઘંટ, જમતમે લક્ષ્ય કેલાવે;
કર્મ ધર્મ કાડોળ, દખાવે જગમે બુક્તી;
કહેત વલ્લભરામ, બિનકી કાંહે મુક્તી;

કુંડળીચો ૧૨

મક્કા ખાતા કાયક, ફરતા દશ વિદેશ;
કહાશી જગનનાથજી, માગવડે પરવેશ;
માગવડે પરવેશ, લેશ મથરાખી દખા;
દાર્કાં ખીંદ્રાખીન, સ્વેત ખીંદ્રક પેખા;
કહેત વલ્લભરામ, ધામ તરકુંકા મક્કા,
કછુ ન દીયા દાન, મરતકા ખાયા ધક્કા.

(૮૨)

કુંડળીચો ૧૩

ખત્તા ખાયા કુંડકે, નહિ મિલે જમ તાન;
સત્ય સંગ હું આ ખીના, સખ મીથ્યા હે ખાન;
સખ મીથ્યા હે ખાત, જાત જનમારા જુકા;
સુભ સુભ કર દાન, ખોલદે મુરખ મુકા;
કહેત વલ્લભરામ, મુકા કાહે પતા;
દાન દાયા ઝોર દિન, તીન ખીન ખાયા ખતા.

કુંડળીચો ૧૪

સચ્ચા હીરા છોડકે, પથ્થર ખોયા ચીત,
જન્મ ગુમાયા કુંડતે, કું આ હંધા ભીત;
કું આ હંધા ભીત, વીત ખાતર ભટકતા;
હરી હરામી કામ, પાપસે પેસા લાતા;
કહેત વલ્લભરામ, ખુઠાયા આયા ખચ્ચ;
અખતો સમજ ગુમાર, હરી હે હીરા સચ્ચા.

કુંડળીચો ૧૫

કહેણી પાણુ રેણી નહી, કહેત મુંઠ અજાણી;
પુર્ય ખાત પીછાનતા, શો નર હે પાશાંણુ;
પાણુ સમજે પાસાંણુ, ઉરખીન હોડ ન આવે;
રેચક ગોળી ખીન, ઊલટી કીસ્તરે લાવે.
ગોળી રૂપો જ્ઞાન, સમજ કર પકડે રેણી;
કહેત વલ્લભરામ, જખી મુખ કહેવે કૈણી.

કુંડળીઆ ૧૬

પુરા સગતા લાંડક, ખોધ કરે જરૂર જોત;
 એસા હરામખોરકું, કયહું ન આયા જોત;
 કયહું ન આયા જોત, હોત ગદ્દા કે ઘોડા;
 જમતો તાનત ભાર, તોય ભણા હોય ઘોડા;
 જોકે ખાંતમે ખુશ, ખડા એ પાપી પુરા;
 કહે કવીજન બ્યાસ, લાંડક સગતા પુરા.

કુંડળીઆ ૧૭

કપટ કરતા કાયક, જરૂર જોડણ કે માટ;
 સંગ તેરે ન આયગા, ગર્થ ઘરોણા ઘાટ;
 ગર્થ ઘરોણા ઘાટ, ઠાડસે ઠગાઈ ખાતા;
 હરામ ન રહે દામ, ઠામ આયા યું જાતા;
 કસેત વલ્લભરામ, રહ્યા મોહમે લપટાઈ;
 બાશ નરકકા હોય, છોડતે કુડ કપટાઈ.

કુંડળીચર ૧૮

ગંધાકુ જ્ઞાની મીલા, સુન એ ગદ્દા જ્ઞાન;
 કથુ જોત નડી બોલના, મત હોના મહસ્તાન;
 મત હોના મહસ્તાન, ભાન રખકે ચલ સીધા;
 કહણ પડત દો ચાર, તોહયે તુ આપ ન ખીધા,
 સુનત વલ્લભરામ, કહે ખર સુધરે બધા.
 તો કયા મેરી જાત, કયહું કહેવાવુ ગદ્દા.

કુંડળીયા ૧૯

પક્ષ ગુન હે પાનકા, ખુઠ્ઠા હોય જીવાન;
 ખાવે ખુજર આગરા, સૌંધ દશ મુલતાન,
 સૌંધ દશ મુલતાન, બંગાલા બે ઇમાની,
 મારવાડ ઓર ચિત, કાશી કે હીંદુસ્તાની,
 ઓહી લગાવત પ્રીત, પડાવે ઓહી નક્કા.
 કહેત વલ્લભરામ, પાનકા ગુનહે પક્ષ,

કુંડળીયા ૨૦

સૌપારી જગમે બડી, ખાવે સખ નર નાર,
 પાચન કીરતી પેંદમે નીકલે બોખાર;
 નીકલે બોખાર, કોન કહે ઉનકુ ધુરી,
 કથા ચુના પાન, પટીમે ડારો ચુરી;
 જખ મુખ હોવે લાલ, ગાલ ભર ચૈએ મુપારી;
 કહેત વલ્લભરામ ચહાય સખ જગ નર નારી.

કુંડળીયા ૨૧

તીન લોક ખ્રિષ્તાંડમે, મુપારી સમશર,
 ખ્રિષ્તા બીગણુ ચહાતહે, ઈંદ્ર ચંદ્ર કુખેર;
 ઈંદ્ર ચંદ્ર કુખેર, ચાહત સરિતા શિવ શક્તી;
 શખ મુપારી બીન, હોતહે નીબૂળ ભક્તી;
 હોમ યજ્ઞ કર યાગ, મુપારી ચૈયે ખેલી;
 કહેત વલ્લભરામ, દખત શખ સષ્ટી હેલી.

કુંડળીયા ૨૨

કહત જગતકે લોક, સુપારી કરતી બ્યાધી,
 હોતા હે ખૈ રોઝ, પીંડમેં પડત ઉપાધી;
 કરતી કલેજે કફ, ખાત કેતે સોઈ સચી;
 કુંડા એક ઉપાય, સુપારી મત ખા કાચી;
 અગ્નિમે સેકલાવ, હોય સખ રોગ નીરોગી;
 કહેત વલ્લભરામ, સુપારી લો સખ ભોગી

કુંડળીયા ૨૩

પટ્ટી બના દો પાનકી, કથા ચુન લગાય;
 ફાલી ડારો એલચી, તંબાકુ મીલાય;
 તંબાકુ મીલાય જાયફળ અંદર ડારો;
 જાવંત્રી તજ જુજ, સુપારી સાફ સમારો;
 ખિન્નાવ પીછે ખાવ, હોય દાસ્તી સીર સટ્ટી;
 કહેત વલ્લભ રામ, બનાદો પાનકી પટ્ટી;

કુંડળીયા ૨૪

બડીડે જગમેં નારીયાં, ઉતસેં સખ સંસાર;
 જનકે ઘર નારી નડી, ઉતકા ક્યા પતીઆર;
 ઉતકા ક્યા પતીઆર, જર કરમી સખ જાંને;
 નારી ખિત નર જોહ, તેડુપર દીલ ન માંને;
 ચક્ષે નહી વહેવાર કરમકી ખોડ પડીહે;
 કહેત વલ્લભરામ, જગતમેં નાર બડીહે.

કુંડળીચો ૨૫

જુગી જુગી જુમહે, સરજયા સંસાર;
 સપ્તી વ્રધી કારને, ખનાઈ નાજુગ નાર;
 ખનાઈ નાજુગનાર, રૂપકા ભરીયા હંડા;
 ખાન પાન સખ સુખ, દીચે નર હોવે ડંડા,
 ઈંદ્ર ચંદ્ર બ્રમાય, રહ્યા દારામે કુખી;
 કહેત કવિજન વ્યાસ, જુમ જુગી જુમી;

દેશી ભાશાના કુંડળીયા.

કુંડળીચો ૨૬

પાઈન પાંમે કોકદી, કરે કોટી ઊપાય;
 લખતો લોભે લખટાઈને, લંકા લેવા જાય;
 લંકા લેવા જાય, ખાય ખતા તે ખોટા;
 મથેજ મગતું હોય, કોયના વેઠે ટોટા;
 કહેજ વલ્લભરામ, ભટકમાં ભુંડા ભાઈ.
 પડી પ્રભુની ટાંક, ન પામે કો કદિ પાઈ;

કુંડળીચો ૨૭

પહેતો થાતું પુન્યમાં, કરમાં જાહે વાર;
 સંગ કશું આવે નહી, તાર નહી તલભાર;
 તાર નહી તલભાર, સારશું દખી મરતો;
 સુતનો દવાદાર, રણ રણીયાતુ ભરતો;
 ગર્વ રાજ ગુમાર, ગણાયો ગર્વિય ધેતો;
 વલ્લભ કહે ધરમીષ્ટ, હોય તો થાતુ પહેતો.

(૮૭)

કુંડળીયા ૨૮

પાત્ર જોઈ જર દિગ્ગજે, શુભ કામે સોહાય;
કુસાવોને કર પડે, તો જીવ હંસા થાય;
તો જીવ હંસા થાય, જેમ હીમરને દીધો;
તેણે ગુથી જાળ, જીવ જીવોનો લીધો;
તેમાં હીસસાદાર, દેનારો પુર્વજ સાથે;
કહે છે વલ્લભરામ, દાન દયો મુભ જન હોયે;

કુંડળીયા ૨૯

પથરો છે પીંગળ તણો, ભરમાવાનો ભાર,
કાવ્ય કરો દૈ તાળને; ગ્રહી-માપ આધાર;
ગ્રહી માપ આધાર, શાર અનુભવનો ગાવો;
તર્ક શક્તીમાં તાર, લક્ષ લાંબુ દોડવા;
અક્ષર માત્રા મેળ; કરોને કોયન થયેરો;
કે છે વલ્લભરામ, ગણો પીંગળને પથરો.

કુંડળીયા ૩૦

કેંક કવિ કવિતા કરે, પીંગળને અભ્યાસ;
ગણુ વરતે માત્રા ગણે, શબ્દ શરણના પ્રાશ,
શબ્દ શરણના પ્રાસ, મેળવે જાદે જુસ્તી;
તેથી શું કહ્યાણુ, કહો કયાં કવિની મુક્તી;
કરે જોવારિ કાવ્ય, કવી તે જનને ભણુવો;
કથે જ્ઞાનનું કાવ્ય, કવેસ્વર તેને ગણુવો.

(૮૮)

કુંડળીચો ૩૧

સાબાશી ના દીજીએ, વિદ્યા ભણે ભરપુર;
દાન દેઈ દાતાખને, દરશે દેવલ દુર,
દરશે દેવલ દુર, નુર પૈશાનુ રાખે,
ખાંધે ગુણિઅસ ગ્રંથ, કવિતા કરીને લાખે,
પાણુ ઈંદ્રજીત હોય, હોય હરીજન આભાશી,
કહે છે વલ્લભરામ, તેહને દયો સાબાશી,

કુંડળીચો ૩૨

વાંણીથી પ્રાંણી સહુ, પળવારે પરખાય;
મુખ આકર્તી જોઈએ, તોપણ કીમત થાય,
તોપણ કીમત થાય, ચહયા ચક્ષુથી વરતો,
હીડછાથી જાણાય, પુરુશ સારો કે નરતો;
અંતર ઉકું જ્ઞાન, વીવેકે લેવું જાંણી,
કહે છે વલ્લભરામ, ગુણ જોવો જોઈ વાંણી,

કુંડરીઆ ૩૩

છપ્પા કીધા સૌ મળી, ખહસે એકત્રીસ;
તેત્રીસ કુંડળિયા કર્યા, મનહર છંદ ચોવિસ;
મનહર છંદ ચોવીસ, કવિતો આડ કર્યા છે;
ઈંદ્ર વિજય છે સાત, ત્રૈલોક્યે ત્રૈણુ ઠર્યા છે;
સંખ્યા સઘળી એજ, સમજવા સરખા દૃષ્ટા;
કેછે વલ્લભરામ, કર્યા કુંડળિયા છપ્પા.

મનહર છંદો*

પરાયુતો માગી માગી, પ્હરવાની રઠ લાગી;
 થીક વરણાગી એવા, પોલા પૈસાદારને;
 રોક કરે તોહયે પણ, હોક ધરે દાગીનાની;
 નકામી નાગાઈ કરી, દખડાવે યારને;
 જાણે લોક ધારે મારૂ, એવું તે સોભાવે સારૂ;
 પણ અજાણ્યુ ન રહે, સઘળા સંસારને;
 કહે વ્યાસ દામ વીના, દેવાળીચોદાર થાય;
 તોહયે નામે લખી નદ, ડામ તે ગુમારને.

ચાટલીઆ ચાળી હોળી, ધુપેલમાં રગદાળી;
 પુમડાં અતરે ખોળી, ઠંકારી દે કાનમાં;
 ધરી રાખે ઘાટ ભેર, કપાવીને વાંકી ડેર;
 ખીનગી ખનાવિ કાળી, ટીલાં તાણે તાનમાં.
 અંગરખાં અંગપર, તંગ પ્હરે તાંણી તોસી;
 ખોસી આંખગીને કચ્છ, મરી જાય માનમાં;
 પાંત ચાવી થુંક લાવી, લાલાઈ દેખાડે મ્હોડે.
 વ્યાસ કહે બને ઠણે, તારૂણીના તાનમાં

પ્હરે પગ પાની લગી, પાટલીને ઠેસે મારી;
 ચટક ચટક ચાલે, ગુણને ગુજારવા;
 તેલ મરદીને સારૂ, શરીર સફેત કરે;
 નીત્ય ધોયા ધાયા થવા, ધોતીઆં નીખારવા;
 આડી આંખે નારી જાંખે, પ્રેમનુ ભાશણ ભાંખે;
 હસ્તે મ્હોઢે માન્યનીમાં, કરે રોક મારવા;
 વ્યાશ વહલલ કહેછે, અનુભવ અતી કીધો;
 આટલ લાંકણે લુચ્યા, સોદા ઢોંગી ધારવા.

આંખ ખુબ ખેચાવવા, ખેંચી ખાંધે ચોટલાને;
 દારણ હુચાઓ ઘાસી, અંખોડા રૂઝ કરે;
 કપાળના કેસ દુખી, હોઠ મસ મસી ગસી;
 સોપારી મ્હોઢામાં નાંખી, ઉચા ગાલેથી ફેરે;
 કાલુ ખોલે સીશ ખોલે, હાથે પટીઆંને હોળે;
 સાળુનો છેડો ઉપાડી, સાચવી શીશો ધરે,
 નેત ચેડે નાક મેડે, દંત વતી હોઠ કેડે;
 ઝીણું ઝાંખે આંખે વ્યાસ, કહે કથામાં મરે.

નીચું ન્યાળી પુઠ ભારી, પાટલીને ઠસે મારી;
 પાછળથી ઉંચુ ખેરી, થોડી ચાલે ચાલતી;
 હસ્તે મ્હોઢે રસ્તે પળે, તાળી દે સખીને મળે;
 પુરખોથી સંકેરાઈ, મથુખીમાં મ્હોલતી;
 કુઆ કાંઠે વાતો કાઢે, છેડો કાઢી વા ઉડાડે;
 અંખોડો છેડી દખાડે, લેકો કરે તાલથી.
 અંગ તંગ અર્ધ કુચ, કંચુકી વલ્લભ વદે;
 આટલાં ભક્ષણે લુચી, ઘણાં ઘર ઘાલતી.

ભામની ભણાવવાથી, ભય ભારે થાસે ભાઈ;
 વીધાવત વનીતાનો, મોહ કીચો નીડીચો;
 લખી વાંચીને પ્રવીણ, બને ગોરી ગુણ હીણ;
 પ્રેમ રસ રંગ તાણી, વદે વાણી મીડીચો;
 પરસગ મુખ વાત, કરવી ન પડે કદી;
 છાની છપની છુપાવી, લખી આપે ચીડીચો.
 પ્રેમ પડપંચ પાકો; પ્રેમદાની પાસ આવે.
 ભણી દુર કત શીખી, એવી પણ દીડીચો.

વાણ ભાણી ભામનીને, ભય જગ તણો ઘણો.
 પત્રે વાત થાય નહીં, મ્હોડે મળવું પડે;
 તેવું મળતામાં બહુ, મુસકળ માનુનીને;
 તેમ કરતાં મળેતો, કોની નજરે ચડે;
 તેથી વાત માત તાત, વ્રાતના જાણ્યામાં જાય;
 થાય વડુ વ્હેર ખુણે, ઘાલીને છાની છડે;
 એટલે જો ભુજે ભુંડી, બીકમાં તે જાય ખુણી;
 ભણેલીની વાત ઉંડી, વ્યાસ કહે ના જડે;

ભણાવજે ભાવ થકી, ગુણ ગોરી તણા જોઈ;
 કોઈ કર ખાશો નહી, મુઠ્ઠા ખુંચી આપતાં;
 ખાળ વયવાળી નારી, નીકળે નકારી સારી;
 તે મર્મ જણાય નહીં, મથી મરો માપતાં
 માટે છોટી મોટી, થયા, દુહને ભણાવો ભાઈ;
 સારા નીતી સમજાવી, કરો કુડ કાપતાં;
 તેથી લાભ થાય જાજે, મ્હોટપણે પડે માજે;
 વ્યાસ કહે કનીષ્ઠોને, પિદ્ધાનો ન થાપતા;

નાની ઉમરની નારી, હોય ગુણવાન સારી,
 પાણ તેની સંગપારી, કદી નવ કીજીએ;
 ચાહ્ય તો લગની ભાવે. ચાહ્ય શેજને સમાવે;
 હુશી રમીને જોલાવે, તોપણ ન રીજીએ;
 ચાહ્ય તો ખુખીનું ખાણું ચાહ્ય તો પૈ રેશો નાંણું
 માગે આવ્યું હોય ઠાંણું, તોહયે નવ દીજીએ;
 વ્યાસ કહે હો થકી, રમાડીએ મુખ બકી,
 લોક વ્હેમ ધારે નકી, માટે મન બીજીએ

અસનાઈ ખાગકની, કરવામાં લાલ નહી;
 કેસ ઇપકોતો માથે, આવે કોઈ કાગમાં;
 નીચને વતાવવાથી, ઘટે ઘણો ટેક તોરો;
 સેજે નીચુ જોવુ પડે, નખજાની ગાગમાં;
 છટકેલી સુંદરીને, હસવાથી હાની થાય;
 મનના વગર કુડે, આવી જૈએ આગમાં;
 કહે વ્યાસ ચોર સંગ, ચોરતો ગણાવવાના;
 વાણ ચોરે લાંછનતો, લાગશે કપાળમાં.

મન મધરૂખીવાન, કોટ છુટ પાટકુત;
 પ્હેરી હોરી લાલ ખની, સોટી રૂડી રાખતા;
 ઈંગરેજ ભાણી ગણી, ઐયુઆરી બ્યાડમેન;
 એટપેટ ગેટપેટ; છટ છટ ભાંખતા;
 ખીન નોકરીએ મ્હોટો, ગવર્નર ખની ફરે;
 જગ જીવ દુખે તેતો, સાંણા જન સાંખતા;
 પાણુ વદનલ કહેછે, જેહ છાકે છેક છકયા;
 હરીથી ન ડર્યા તેને; કાગ કુટી નાખતા;

જગ તાણા પ્રાણી તાણી, મતી ગતી અતી ઘણી;
 કપાળે કપાળે સૌની, ખુધી તણો ફરછે;
 પાણુ સત્ય થાપવાને, અસત્યને કાપવાને;
 કંમર કશી લે કેડો. તેથી જગ જરછે;
 સવારથી વાંકુ વદ ખરો નર ન લે રદે;
 ખદ ન અસુરને તો, તે મેર સમેર છે;
 આપ વેડી દુખ સુખ, કરે સહુ સજનોને;
 વલ્લભ વદે તે સત્ય, વાદી સમશેર છે.

કરતા જનનુ નામ, ભાવ ભર્યા સોધી લેજો;
 વીચારીને વાંચી જોશું, ઇઆદીતો આવશે;
 વ્યાપક છંદમાં સાર, પરખીને લેજો યાર;
 સરખા અક્ષર આજ, રસનાએ ફાવશે;
 વળે જીભ શબ્દ સારા, સોભાવંત ગોડવાણા,
 લક્ષણવંતા તમામ, તર્કથી સોધવશે
 ભણેલા ન ભુલે જાતે, મનમાં વીચારી વાતે;
 રાજથી નામો કર્તાના, છે તેતો ખતાવશે.

કાવ્ય કવી કોઈ કોઈ, મનમાં વીચારી જોઈ;
 રાત દીન ખોઈ ખોઈ, રચે કૃત આપનાં;
 ગદ્ય તથા પદ્ય કરે, સુમારથી તાજ ધરે;
 સુભ સખદે રસ ભરે, માત્ર મેળ માપનાં;
 પદ ગરખી પ્રખંધ, લાવાણી ગજલ છંદ;
 ચણપા ધરીને આનંદ, ખાંધે આપ છાપનાં;
 વ્યાસ કહે ભેગવીને, આપ કાઠ ઠરવીને;
 કવી નામ ફરવીને, ગાય તે જો આપનાં;

મેર મુઆ વીંછુડા તે, વેરવાળું કેદાડાનું;
 વણ વાંકે મને દાખા, ડંખ સીદ મારીચો;
 ચડ્યો ચડી ચોટ દોડ, મુકી લોટ પોટ કર્યો;
 હુરો જાણે જીવ એવો, શો ઈશદા ધારીઓ;
 જનકવાળા કરી ચાળા, રોગી રાખ કુક મારી;
 વસ્ત્ર આંખનીને મ્હોડે, બર્બડી ઉતારીઓ;
 તોહુચે ન ઉતર્યો પાપી, જાણે પગ નાંખ્યો કાપી;
 કહે વ્યાસ આખી રાત, આપને પોકારીઓ.

ઇસકની વારતામાં, ઇસકી અત્યંત રીજે;
 ડગાઈની વારતામાં, ડગ ખુસી થાયછે;
 તરકરોની વારતામાં. તરકર આનંદ પામે;
 સહાનુદાની વારતામાં, સાજનદા હર્ષાયછે;
 ભગ્નનમાં ભક્ત રીજે, જ્ઞાની જન જ્ઞાને રીજે;
 વીઝીચારી ગ્રાણી વાણી, વીહારની રહાયછે;
 સત્ય દેખી ખુસી સતી, પાણુ જેની જેની મતી;
 થશે તેની તેવી ગતી, વ્યાસ વાણી ગાયછે;

કરમ ચંડાળકાંડુ, કુર કંત ખાત કથી;
 ગુન હીન ગપ ઠોકી, પરને દહતું હે;
 તોખી જ્ઞાની ગંભીરતા, દીલ દેશ ધારે નાહી;
 જેસો દહે તેસો સાંતી, વાન તો સહ તું હે;
 સ્વાનકી માફક દુબટ, ભાન ભુલ કરભસે;
 કછુ કાજ હોવે નાહી, ખકત! રહતું હે;
 પાપ પોટલેકા આપ, સીર ખોજ ખોત ધરે;
 નીંદ્યાસે નડરોભાઈ, વદલ કહતું હે.

કરી ઠાલી ઠાંસ ફાંસ, મારે કોઈ ધરમમાં;
 મરમમાં ખોત્રે ખહુ, ખીજતું ખગાડવા;
 આજ મુકે ભુંકુ ભુકે, ચતુરાઈ નવ ચુકે;
 વહેરી થઈ ધારે ગોદા. વીતનો વગાડવા;
 બુકુ ખોસી આપ ડોલી, ડોલાવે સરવ કોને;
 ભુંકુ ભેરવે ભસાના, મનને ભમાડવા;
 વ્યાસ કહે રહે એવા, પાપી દુનીઆમાં ઘણા;
 પાણુ તેવા જનના મો, આગથી લગાડવા.

હરી કથા જ્ઞાન બોધ, સાંભળવા શુભ જતી;
ભરાઈને ભેગા બેસે, બુખ્યા હરી નામના;
તેમાં દુઃખ વચ્ચે પડે, લુચ્યાઈ કરીને લડે;
અનેકને એક નડે, નવરા ન કામના;
ધરમના પંથ રોકે, બેઠો ઢાલી ગપ દોકે;
કેક ઉગા રહે જાણે, અમે રાજ ગામના;
વ્યાસ કહે નકી જીવ, કળયુગે છાક્યા છેક;
ખરૂ કહે ખાર લાવે, આખલા હરામના;

પુન્ય કે પરાપકાર, પર્મારથ થતું હોય;
તેમાં પેલો પેલ કાડે, જાણુવો દાતારછે;
લડાઈની ચડાઈમાં. વાઝુનોના શુર મુણી;
સૌથી પડે મુંસરો તે, સુરાનો સદારછે;
વચ્ચ સાણુગાર વાણુ, ઉપરથી ઢાલો ઠસ્સો;
મારે તેથી જાણુવી તે, છટકેલી નારછે;
વ્યાસ કહે વીસવાસ, આપીને વાયદા વાહે;
ધરમમાં વાર કરે, જાણુવો નાદારછે.

ભક્ત પાણુ જગતમાં, મનાવા મંદીર પજે;
કોડી નવ નાખે રાખે, દેખાડવા વાટવા;
ટીલાં કરી માગા ધરી, ગોપીચંદનને ચોળી;
જાણે જ્યાંથી ત્યાંથી દામ, લાવી ઘેર દાટવા;
ગુરૂ સાધુ વીખો તાણી, સેવામાં મુંસરો દોડે;
મનથી ધારે મોદીકા, મજે મને પાટવા;
એવા ડગ બગ ધ્યાની, પાઈતો ખરચે શાની;
વ્યાસ કહે દોડે દોડે, દડીઆ તે ચાટવા.

કેક અતી છોશ રાખી, દાસ કાડે ડોડે ડોડે;
 ડોળ કરે ધરમનો, ભક્ત નામ પાડવા;
 કેક ડાહ્યું ડાહ્યું બોલે, જ્યાંને ત્યાં ડાપણુ ડોલે;
 પરાઈ પંચાતો કરે, સાખાશી બો કાડવા;
 ઘણા અંગ દાગીનાઓ, રાત દીન પહેરી ફરે;
 હોય તેના મનમાં તો, અસ્તાઈ દેખાડવા;
 બ્યાસ કહે સોખા ઠીકા, પટીકાની છટા રાખે;
 રોડ મારે તે રાંડોને, મોહજ લગાડવા.

ઠાલે હાથે ગંગા સ્નાન, ઠાલે હાથે હરી ધ્યાન;
 ઠાલે હાથે દેવ દર, શણે ત્યાર થાયછે;
 ઠાલે હાથે ગુરૂ તથા, ઠાલે હાથે હરી કથા;
 ઠાલે હાથે જોશી મુખ, મ્હૈરતને રહાયછે;
 ઠાલે હાથે જ્ઞાન બોધ, ઠાલે હાથે વીધા સોધ;
 ઠાલે હાથે આસીર્વાદ, માગી ગુણ ગાયછે.
 પાણુ શાસ્ત્રના કહ્યાથી, કહેછે વલ્લભરામ;
 ઠાલે ફળ ઠાલુ મીથ્યા, મ્હેનત તે જાયછે.

ચારૂં બેદ શાસ્ત્ર ખટ, અકાર પુરાન કોઈ;
 પડતહે ભાવ રખી, ખુમ ખરી ગમસે;
 પાંડવકા ઇતિહાસ, રામાયન રામ કેરી;
 ગાંધે સમજવે બહોત, તાલ સુર સમસે;
 કોહું વદે સંસકૃત, કોહું બદે પરાકૃત;
 કાહું કોહું બદતહે, ફારસીજ દમસે;
 દેખાવત ડોળ ઝોર, ધરમ ચલાવે આપ;
 કહે બ્યાસ બીબાદ ન, દેખ્યો મન બ્રમશે.

ત્રીટક કવિત.

કવિત ૧

હોર લાત મારશે, છટકેલી નારસે;
 પ્રપંચી યારસે, પ્રીત કથુ કાગ ના જોડીએછ;
 ટેક તોરા તનસે, વહેર વહેરી જનસે;
 દાવા દુસમનસે, પ્રાન ગયા લગી ન છોડીએછ;
 જાત કર્મ માતકા, છીદ્ર હોય તાતકા;
 કુડ કૃત જતકા. પરમુખ ખારતા ન ફોડીએછ;
 કહેત વલ્લભરામ. અસલકો ઠામ ધામ;
 ખીન કામ કછુ દામ, અલે વાં તણીક નવ તોડીએછ.

છોટાસા ખાસકુ, ગરીબ કંગાલકુ;
 નીરધનો લાલકુ આપ પેટ માટ ન રહાવીએછ.
 ખેટા હોય તનકા, ગુલામ ભોવનકા
 સ્નેહી શત્રુ જનકા, એ તીનુક મુખ ન ચડાવીએછાં
 પ્રાણુતકી નારીયાં, નાર વલિચારીયાં;
 પેટકી કુંઆરીયાં, એતનેક લાડ ન લડાવીએછ
 સાધુકે ધરમમેં, બ્રમ કે કરમમેં;
 શામાકી સરમમે, કહે બ્યાસ ભંગ ન પડાવીએછ,

બકરા બકતહે, કુતરા ભસતહે;
 ગર્ધવ લડતહે, પડતહે રંગમાંહી ભંગ ધુરા;
 એસાઈ હરામખોર બનત હરીકો ચોર;
 જુગત કહેત હોર, તોહચે નાહી સમજે પાપી પુરા;
 આવે ગાત્રી પરકી, ઈજત જાવે ઘરકી;
 નાસ હોવે જરકી, તોખી નહોં કુર કરમમે અધુરા;
 કહેત વલ્લભરામ, કપાસમેં દેત ઝમ;
 બાપકા બોગત નામ, નીર પક્ષી પર જોત હોતહે મુરા.

પેટકા કપુત્ર મુત, ભોગ ભોગી અમધુત;
 ભાંમની ભમેલ ભુલ, રાજકુત કેરા ખીસખાસ નવકીલ્યે
 મીડા બોલનારસે, જુડા દાસદારસે;
 ખડગુકી ધારસે, રાજકા કુંઆરસે, કબુએ ન રીલ્યે.
 જનવરો રાનકા, હડકાયા સ્વાનકા;
 મદ્દ બેઈમાનકા, જનકા જોખમ પાસ, પાઉતો નદીલ્યે
 કહેત વલ્લભરામ, દુર કર એહી ડામ;
 જાયગો જરૂર નામ, પીછુ કામખીગડે પ્રથમ દખ લીલ્યે

પુન્ય કર દાન કર, પ્રભુલોકો ધ્યાન ધર;
 મુખતમે મત મર, જાયગા જોખનજર, પીછેસે પસ્તાયગા
 મેરા તેરા કરકે, પરાયા જર હરકે;
 ભંડાર ધરભરકે, સબ્યાહિ ધરકે, તુ ડાલાડોડ જાયગા.
 ચેત લે મુરખ જન, બ્રાત માત તાત તન;
 સમ સુખહે સપન, ધરધનકી માયામે ખત્તા ખુમખાયગા
 કહેત વલ્લભરામ, હરીકો સમરનામ;
 તજદે કુચલી કામ, જમપુર કામ જાકે પાપી તું પીટાયગા.

છંદા કવીત ૧

ઘણુ જોર આવે, કચરપીને કોડી કાડતાં;
 ઘણુ જોર આવે, ભુંડાઓને ગાજ ભાંડતાં;
 ઘણુ જોર આવે, જ્ઞાની જ્ઞાનને દેખાડતાં;
 ઘણુ જોર આવે, ભગતોને તાજી પાડતાં;

છંદા કવીત ૨

ઘણુ જોર આવે, મુથારોને કાષ્ટ છોડતાં
 ઘણુ જોર આવે, ન્યાયાધીશો ન્યાય તોળતાં;
 ઘણુ જોર આવે, વ્યાસ ભક્તપ્રભુ ખોડતાં;
 ઘણુ જોર આવે, વીદાનોને વીદ્યા ખોડતાં.

છંદા કવીત ૩

ઘણુ જોર આવે, બાગ નીશાગથી છુટતાં;
 ઘણુ જોર આવે, ભંગીઓને ભાંગ છુટતાં;
 ઘણુ જોર આવે તસ્કરોને માલ છુટતાં;
 ઘણુ જોર આવે, સર્વે કામનીને કુટતાં.

ઈંદ્રાવિજય છંદ.

રામ સુધામ કે કામ ગયે જમ,
 આપકો નગ્ર સખી સંગ લીચો;
 સ્નાન થકો બકો પાપીષ્ઠ પુરૂષ,
 ખારતા મુનનેકું દહ દીચો;
 રામ પુછે તોરે સીરપે કથીર,
 સહસ્ર મીલી બહોત રૂધીર પીચો;
 વલ્લભકો નાથ કહેત શાક્ષાત,
 કોનસી જાત તે કયા પાપ કીચો.

શ્વાન કહત સુનો તુમ રાંમથ,
 સુધ્ધ હોષે મેને પંથ ચલાયો;
 બોધ હરીકા નામકો કરકર,
 જગમે ભાત મ્હેં આપ કેસાયો;
 સુનને વાતે કથીર હુએ ચોર,
 કેહણમેં સુજક શ્વાન બનાયો;
 વદનભકા તાય ખેલત કપાકર;
 આપકે સરન મુને બોલાયો.

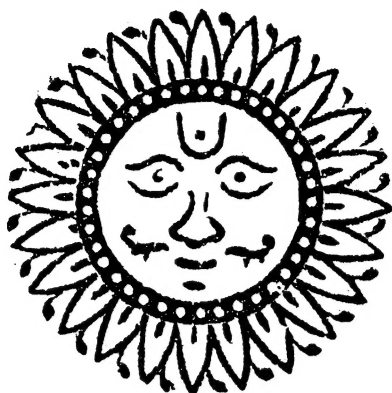
હડકવાવાળુ શ્વાન વસતી મહી,
 પળ્યુંને બે જાણે જોયું કદાપી;
 તેમાંથી એક જાણે જુમ પાડીને,
 સરવ જીવોને સુચના આપી;
 તેથી બીજે મારી વારી રાખી કહ્યું,
 કો શ્વાનનું સીશ નાખશે કાપી;
 વ્યાસ કહે એમ બેડ વઢ્યા તેમાં,
 કહો ભાઈ કોને જાણવો પાપી;

વીરવમાં વધ્યોછે વ્યાસ તણો વંસ,
 કહે કથા ઘણા કોકીલા સ્વરે;
 લખ્યું વાંચે ગુણ સાંચે નહી વળી,
 અર્થ તણા અતી અનર્થ કરે;
 જોણી જોડે તોડે તાગને રાગ,
 પોંગળ પોથીમાં ધ્યાન ન ધરે;
 પેટ માટે પડપંચ કરે બહુ,
 વદનભ કે વળી ફાંકડા ફરે.

કો ગુણી વ્યાસનું જ્ઞાન જોઈ જોઈ,
 આપ ગુણી કેવરાવવા ચડાયે;
 કો કવીનું કરેલું કૃત લાવીને,
 પોતાનું નામ ઘાલીનેજ ગાયે;
 તે મન ફાવે તો ફેરવીને જરા,
 કૃત કર્યું મેં ખતાવવાં જાયે;
 ધીકારછે તેવા વ્યાસ કવીજન,
 વલલ કે છાનું રેન જરાયે.

તાત તાણા મુજ આત તાણા ખડું,
 શીબ્ય રૂપી સુત છે જગ વીરો;
 જાત તાણા ઘણા મણા રહી નહીં,
 ભણ્યા ન ગણ્યા થવું વ્યાસ શીરો;
 રીતી જાણી નહીં નીતી આણી નહીં,
 જ્ઞાન વીના કરે ડોળ અતીરો;
 વલલ વદે છે નામ લજવાણ,
 એક બેડાલ જરા ઠીક દીરો.

કૈક કુમતી ભરેલાછે શીબ્યતે,
 લીલે લીલુ ભંખકામાંજ ભાજે;
 દારાચીડી જગ જાદુથી ધુતવા,
 કરે કાળીં ખીનગીચો કપાજે;
 પ્રપંચ પાપથી પ્રેમદા છેતરે,
 કુકેતથી ઠામ સર્પનો ટાજે;
 વ્યાસ કે વીર્ય ન માનો વીના ગુણ,
 એક અનેક તાણા ખીજ ખાજે.

બહાર ખખર.

સરવે હરીજનાને તથા વેદમહાસ્ત્રના સધાળુઓને ખખર આપવામાં આવે છે કે, ઐશ્વરીયાન તથા ઐશ્વરી ઉપાસના તથા ભક્તીભાવ એવા ઘણા એક વીશયોનું ઘોડા દીવસમાં એક પુસ્તક ત્યાર પૈ બહાર પડવાનું છે તે જને રાખવા ખાખિસ દોષ તેણે અમોને પ્રથમથી દોષી રીતે ખખર આપવી થી:ય છે.

લા. વ. મુ.

૨૧. ૨૧. વ્રીજવલ્લભદાસ મુળઅંક

લક્ષ્મી કોશ્લના વકીલ.

સાહેબ—હીંદુઓની સંસાર સ્થિતિ સુધારવાને તમે ખંત રાખો છો સારા ગ્રંથકોસેને ઉત્તેજન આપી સારાં પુસ્તકો પ્રગટ કરાવવાની આપના મનમાં હુય છે એથી આ લઘુ ગ્રંથ આપને અરપાણુ કરું છું.

હીંદુ યુગેચ્છક.

વ્યાસ મહાવરામ મુરુગરામ.

મનન નીતિના કરતા.

